

הישיבה השלוש-עשרה של הכנסת השלישית

יום שלישי, ט' חשוון תשט"ז (25 אוקטובר 1955)
ירושלים. בניין הכנסת, שעה 16.00

א. חוקים שהונחו על שולחן הכנסת

הממשלה הונחו היום על השולחן החוקים הבאים: חוק לתיקון סקודת העבריינים הצעירים, תשט"ו — 1955 (קריאה ראשונה); חוק בתי-דין דתיים (הזמנה לבית-הדין), תשט"ו — 1955 (קריאה ראשונה); חוק המועצה להשכלה גבוהה ולמחקר, תשט"ו — 1955 (קריאה ראשונה).

היו"ר א. י. גרינברג: אני מתכבד לפתוח את ישיבת הכנסת. אבקש את מזכיר הכנסת להכריז על החוקים שהונחו על השולחן.
מזכיר הכנסת מ. רוזטי: ברשות היושב-ראש אני מתכבד להודיע כי מטעם

ב. חוק איסור אפיית לילה (תיקון), תשט"ו — 1954 (קריאה ראשונה)

ימתי. הרי מטרת החוק היא לא להעסיק אנשים בעבודת לילה.

אבל אם לא היתה זו טעות, אלא במכוון לא הזכירה שרת-העבודה את ענין המשמרת של יותר מארבעה-עשר — הריני מדגיש שאיני מתנגד לכך שבמשמרת של פחות מארבעה-עשר יהיה מותר לשני אנשים לעשות את עבודת ההכנה והגמר בשעות הלילה.

אברהם עבאס (אחדות העבודה — פועלי ציון): כנסת נכבדה. כשאנו דנים בתיקון החוק, צריך לדעת שחוק איסור אפיית לילה אינו מתבצע כהלכתו. יש מקרים שעבודת הלילה נעשית ועובדים חדשים עד שמביאים את העבריינים לדין; וכשמביאים אותם לדין, הקנסות פועלים מאד.

פועלי האפייה בישראל, עוד לפני הקמת המדינה, היו גורם ולחמו על חוק לאיסור אפיית לילה. והנה, עם תקומת המדינה וחקיקת החוק, כמעט שהחוק אינו מתבצע. נראה לי שצריך לעשות מאמצים — ואין ספק שהחוק הזה הוא הישג סוציאלי-פועלי ממדרגה ראשונה — על מנת לבצעו כהלכתו.

בקיצור: ראשית, יש צורך בהרחבת הפיקוח מטעם משרד-העבודה על ביצוע החוק כהלכתו. אין ספק שציבור הפועלים והאיגוד המקצועי יתרמו את תרומתם בפיקוח, אבל עיקר נטל הפיקוח צריך ליפול על שכמ מסקחי-משרד העבודה.

שנית, צריך לדאוג שאותם העבריינים, אשר במאמץ תיהם נעשית עבודת לילה, יובאו למשפט בהקדם ויוטלו עליהם קנסות כבדים יותר, על מנת למנוע את הפרצה ואת הפרת החוק.

יעקב ריפתין (מס"ם):

אדוני היושב-ראש, חברי-הכנסת הנכבדים. בוויכוח שהתקיים בענין זה בכנסת הקודמת דנו חברי-הכנסת בכמה שאלות שאין להן שיבות ישירה לחוק ולא לתיקון לחוק.

היו"ר א. י. גרינברג: נדון עכשיו בחוק איסור אפיית לילה (תיקון), תשט"ו — 1954, בקריאה ראשונה. רשות-הדיבור לשרת העבודה.

שר-העבודה ג. מאירסון: כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. יש לי הכבוד להגיש לכנסת תיקון קל לחוק איסור אפיית לילה, שנתקבל על-ידי הכנסת בשנת תשי"א.

התיקון מתייחס לעבודות הכנה וגמר, כגון הסקת התנור. לפי החוק הקיים מותרות עבודות הכנה וגמר לאדם אחד בלבד, במשמרת של פחות משבעה עובדים. הנסיון הוכיח שאין זה רצוי, הן מבחינת הבטיחות בעבודה והן מבחינת הבטחון, במקום שהמאפייה מרוחקת מאוד מגורים, להשאיר עובד בודד במאפייה בשעות הלילה. על כן בא התיקון המוצע ומאפשר עבודת הכנה וגמר לשני אנשים, אף במשמרת של פחות משבעה עובדים.

אני מבקשת להעביר את הצעת החוק לוועדת-העבודה.

היו"ר א. י. גרינברג: ניגש לויכוח. נקדיש עשר דקות לכל נואם. רשות-הדיבור לחברי-הכנסת קלמר, ואחריו — לחברי-הכנסת עבאס.

משה קלמר (חזית דתית לאומית): כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. לפי ההסבר של שרת-העבודה אין לי באמת על מה להשיג, אבל אני רוצה לשאול: בהצעת החוק שהונחה על השולחן ישנן שתי פיסקות, אחת המתייחסת למשמרת של ארבעה-עשר או פחות מזה, והשנייה — למשמרת של יותר מארבעה-עשר. אינני יודע אם שרת-העבודה שכחה לקרוא פיסקה זו או שזה לא בא לדיון לכנסת. אם זה לא בא לדיון, אני חולק על הדבר הזה.

אני מבין את הנימוקים, שיש צורך בשניים גם לעצם ההכנה וגם לצורך בטיחות בעבודה; אבל אינני יכול להסכים, שאם יש יותר מארבעה-עשר — נניח חמישה-עשר, אחד יותר — תהיה כבר אפשרות להעסיק שלושה אנשים. נדמה לי ששלושה אנשים יכולים כבר להיות משמרת מסוי

היו"ר א. י. גרינברג :

רשות הדיבור לחבר הכנסת פרלשטיין, ואחריו — לחבר הכנסת וילנר.

שלמה פרלשטיין (הציונים הכלליים) :

אדוני היושב ראש, כנסת נכבדה, בראשית דברי ברצוני להצטרף למשאלה שהביע כאן חבר הכנסת ריסתין, שהכנסת תקדיש דיון לבעיות ענף הלחם, הממשלה, או יותר נכון, שר המסחר והתעשיה, מינה ועדה לבדיקת הבעיות הכרוכות בענף הלחם, ועדה שבראשותה עמד מר ארגוב. ועדה זו הגישה את המלצותיה ואת מסקנותיה לפני כתשעה חודשים, אך ההמלצות טרם בוצעו ואינני יודע אם כבר נערך דיון בממשלה על עצם ההמלצות, בכל אופן, הבעיות הן מסובכות, והיה ראוי שנגדן בהן.

התיקון המוצע בא להסדיר בעיה טכנית מסוימת שנתעוררה, אם מצד הבטיחות, או מצד העבודה המעשית של הכנת הלחם או הבצק לאפייה. אבל כאן יש להביא בחשבון כמה עובדות.

ראשית, החוק הזה איננו מבוצע — ובענין זה אני מסכים לדברי קודמי, שהביצוע איננו מושלם. אבל יש לזה סיבות, וגם ועדת ארגוב קבעה זאת. היא קבעה שני דברים. ראשית — על אף כל ההמלצות לא הצליחה הממשלה לאסור ולהגביל את מכירת הלחם הטרי, והיו נסיגות להתיר מכירת הלחם רק משעה אחת-עשרה, מהאפייה של שעה שש. ושנית — שהציבור הישראלי רוצה לקבל לחם טרי ואפילו לחם חם, ובוחל בלחם מיושן ואיננו מוכן לקנותו. אם כי ייתכן שמבחינת הבריאות ומבחינת החסכון במטבח היה רצוי מאד להגביל ולאסור את מכירת הלחם הטרי.

מכיוון שהציבור רוצה לקבל לחם טרי בבוקר, ובאפייה מותר להתחיל רק משעה שש, ומכיוון שהאפייה ביחד עם הובלה נמשכות כשעה וחצי — יוצא שהלחם הטרי מגיע לחנויות רק בין השעה 07.30 ל-08.00, בשעה שהילדים כבר הלכו לבית-הספר והעובדים והפועלים כבר יצאו לעבודה. נוסף לכך נוצר מצב שהמאפיות אינן מנצלות את כושר התפוקה, ולמעשה הן עובדות רק בין השעות שש בבוקר לשתיים אחר-הצהריים, דבר הגורם לאי-ניצול כושר התפוקה ובוזבזת קשורה גם בעיית מחיר הלחם.

אם כי אינני בא להציע כיום להתיר את האפייה בלילה, ואני מבין שבכזה זמן הצטרפנו לאמנה הבינלאומית שנתקבלה עליידי ארגון העבודה הבינלאומי — בכל זאת נראה לי, שלאור העובדות שהסברתי יש צורך להקדים את השעה ולהתיר את אפיית הלחם במקום בשעה שש, בשעה חמש בבוקר, ואני מציע שהתיקון הזה יוכנס בהודעתנו זו לחוק.

מאיר וילנר (מק"י) :

אדוני היושב ראש, חברי הכנסת, יש לי ההודמנות — אחת מהנדירות — לתמוך בהצעת החוק האומר שיש להתיר עבודות שני פועלים בעבודת הכנה וגמר במאפיות, בהסכת, תנור, בהכנת בצק ועבודות אחרות, אף במשמרת לילה, גם כשמספר העובדים הוא פחות משבעה. זוהי דרישה של פועלים ולכן היא מוצדקת, ויש לחקן מבחינה זו את התקנות הקיימות.

אבל התיקון הזה איננו מספיק, יש בעיה כוללת יותר, הנוגעת לעבודות ידועות בענף האפייה, עבודות המזיקות לבריאות ומתישות את כוחו של הפועל, ובעיקר של אלה העובדים ליד התנורים.

אנו מציעים בעבודות מסוג זה המזיקות לבריאות,

בכל זאת, השאלות האלה נשארו נתונות. אלו הן שאלות נכבדות מאד, ומן הדין היה שהכנסת תמצא אפשרות לדון בשאלות הלחם בכלל.

אמנם, שרת העבודה כבר התלוננה פעם על כך, שבקשר עם ענין האפייה מדברים על ענין הלחם. אבל הייתי מציע לשרת העבודה, מתוך אחריות קולקטיבית בממשלה — זו הקיימת — לא להפריד כל כך בין עניני לחם ועבודה.

כרגע אינני רוצה לספל בשאלת טיב הלחם. כשהיה דיון על כך, נעיר את הערותינו.

אני רוצה לדבר על החוק הזה כשלעצמו. מצדדים שונים מגיעות ידיעות שביצועו של החוק בכללו הוא לקוי. ולא רק ביצועו של החוק הזה, כדאי היה לשמוע פעם דיון וחשבון, איך מבצעים אצלנו כמה חוקים חשובים במשטח העבודה, חוקים שהם כשלעצמם חשובים מאד, ובכללם החוק הזה, חוק איסור אפיית לילה, שהוא לכבוד למדינת ישראל. אך הוא הדין גם לגבי חוקים אחרים. כיצד מתבצע למשל חוק עבודת הנוער? ראוי מאד שהכנסת תדאג לכך ותבדוק לא רק מה היא מחליטה, אלא גם מזה הביצוע.

בשאלה של חוק אפיית לילה יש כמה בעיות גופניות. גים מגיעות ידיעות שביצועו של החוק בכללו הוא לקוי. לגבי הביצוע יש, למשל, מלחמה שאינני יודע אם שרי החוץ בגיבנה שמים לב אליה — מלחמה המתנהלת בארץ בין הפיתה והלחם — מלחמה אכזרית מאד, המאיימת לערער את היסודות של כל פיקות על איסור אפיית לילה. אני מקווה שהממשלה והכנסת יעמדו במבחן זה ובתנאים המסובכים הללו שנוצרו בהגנה על החוק, להלכה ולמעשה.

יש שאלה שניה, והיא: חוסר עירנותם של הפועלים, במקומות שונים יש פועלים החושבים שאם נתקבל חוק — תפקידם של הפועלים, תפקידם המלחמתי, נגמר. החוק יעשה את הדבר, הפקחים יעשוהו, אך יש לציין, ששום חוק ושום פקחים לא יבואו במקום עירנותם ומלחמתם של הפועלים בענייני בטיחות.

ועוד: כבר אמר קודמי: הפיקות איננו מספיק. בכל זאת, הרי מדובר כאן על חוק ממשלתי, והאחריות הראשית כאן היא על הממשלה. הן לגבי הפרוצדורה הממשלית, הן לגבי הקנסות, ואני בטוח שאם נבדוק את הדבר בעיר כמו תל-אביב, נראה שהפיקות כמעט שאיננו קיים. ואם לא נתקן את הדבר הזה, איזה ערך יש לתיקונים בחוק — תיקונים טובים או תיקונים גרועים?

לעצם התיקון: אני מחייב אותו וחושב כי אין ספק — על-כל-פנים לגבי אותו סעיף שגם חבר הכנסת קלמר מחייב אותו — כפי שמוביח הנסיון, שברובו לא טוב שיעבוד פועל אחד. פועלי מאפייה הם פועלים שחלק גדול מהם אינם גיבורים גדולים, אלה הם פועלים שיש ביניהם אחוז לא קטן של מחלות, והעבודה הזאת בלילה היא מאומצת. למשל, צריך לסחוב שק גדול — ומוטב ששניים יעשו זאת. אפשר גם להירדם, יש עבודה עליי תנור, וגם מצב הבטיחות איננו משופר כל כך, כפי שמסתבר, ושאלת עבודתו של איש בודד במקום מרוחק היא שאלה גדולה.

מבחינה זו אין ספק שהכנסת הזאת חייבת לשנות את המצב לעומת מה שהחליטה הכנסת הקודמת, ולסמוך את ידה על התיקון המוצע. אני תומך בהצעת החוק, שהוא בכללו טוב וצודק, לוועדת העבודה. אבל אני שואל את השאלה הגדולה, ששאלתי גם בשעתו: באיזו מידה דואגים לכי-צוועו של החוק והגשמתו בכל הרצינות הדרושה?

ובני משפחתו. המאפיות הללו נמצאות עלי' רוב במרתפים בפירות שונות בערים, דבר המקשה באופן יוצא מן הכלל על ביצוע החוק והפיקוח עליה. אולם נדמה לי שהמצב הולך ומשתפר. וכאשר חבר-הכנסת וילנר אומר — "שמעתי שאין שינוי", אני מוכרחת להגיד שהיסוד לביקורת זו איננו מיש' לם, מה פירוש הדבר "שמעתי", ממי שמע?

מאיר וילנר (מק"י):
מסועלי מאפיות.

שר-העבודה ג. מאירסון:

מכמה פועלים, מאיזה מקומות בכל אופן נחוצה חקירה יסודית יותר. ברצון אשתמש בהזדמנות, אם תינתן לי, להביא לפני הכנסת דין-וחשבון ממצא על הפיקוח ועל ביצועם של כל חוקי העבודה. אינני מבטיחה להביא דבר מושלם. ביצוע חוקי עבודה, כאשר המדובר הוא על מקומות עבודה רבים וביניהם גם קטנים מאוד, קשה מאוד, גם אילו היה לנו מנגנון גדול פירכמה. אבל נדמה לי שאני יכולה להביא את הדין-וחשבון הזה, וחברי הכנסת יוחכו שלמרות הקשיים האובייקטיביים נעשתה ונעשית עבודה גדולה.

ואשר להעמדת אנשים לדין ומידת הקנסות המוטלים עליהם, הרי צריך חבר-הכנסת עבאס לדעת שדבר זה אינו בסמכותו של משרד-העבודה. ברגע שהמפקח על ביצוע החוק תופס עברין ומסר אותו לשלטונות המתאימים, נגמר תפקידו. אני יודעת כי מומן לזמן מחספים דרך להחיש את הפרוצדורה. בזה אינני רוצה, חס וחלילה, להאשים אפילו ברמז אחד את השלטונות המשפטיים. אני יודעת מהו העונש המוטל עליהם. וייתכן שהתיקון יכול לבוא בדרך אחרת לגמרי, על ידי הקמת בתי-דין מיוחדים. אבל ברור שלא דרך אגב יכולים אנו להחליט על כך.

רצוני לומר לחברי-הכנסת פרלשטיין, שבעיית השעה בה מותר להתחיל לאפות, שעה שש, היא בעיה קשה. אבל אינני מציעה ואינני תומכת בהצעה שאגב אורחא יועבר תיקון זה בכנסת. אנו עומדים במגע גם עם בעלי-המאפיות וגם עם העובדים, וכאשר תהיה אפשרות להביא תיקון כזה, נביא אותו בעצמנו.

היו"ר א. י. גרינברג:

אני מעמיד להצבעה את ההצעה להעביר את הצעת החוק לחזרת-העבודה.

ה צ ב ע ה

ההצעה להעביר את חוק איסור אפיית לילה (תיקון), תשט"ו — 1954, לוועדת-העבודה נתקבלה.

ג. חוק הסכמים קיבוציים, תשט"ו — 1955 (*) (קריאה ראשונה)

פעולתה בשטח חוקי עבודה בקציר עשיר למדי. לזכותה של הכנסת השניה שורה של חוקים המעשירים את מערכת החוקים הסוציאליים במדינתנו, אשר השפעתם על מצבו של האדם העובד ועל חיינו הכלכליים והסוציאליים חלך ותגבר עם חידרתם להכרת הנוגעים בדבר ועם שכלול כלי הביצוע. לספר החוקים שלנו נוספו בתקופה זו: חוק עבודת הנרי

ששעות העבודה יהיו פחות מאשר בעבודות רגילות אחרות. זה ענין של ציבור הפועלים והסתדרות העובדים להיאבק על כך ולהכניס סעיף כזה בחוזים עם נותני עבודה. שעות העבודה במקרים כאלה אינן צריכות לעלות על שש.

אולם מה שנוגע לממשלה, למשרד-העבודה, הרי הוא צריך לספל לא ביחסי עבודה, תנאי העבודה או שכר העבודה, אלא בפיקוח ודאגה להיגיינה, לאחזוקה במאפיות, אחד הדברים שהפועלים מתאוננים על היעדרו. בהרבה מהמאפיות קיימים תנאי איחור קשים מנשוא ההורסים את הבריאות. לא רק העבודה עצמה, אלא גם תנאי העבודה, בהם נתונים הפועלים במאפיות, קשים מאד.

כבר דובר כאן על בעיית ביצוע החוק. אנו באים לתקן סעיף אחד מהחוק, אבל למעשה חוק איסור אפיית לילה, מופר במקרים רבים. לפני הדין הזה שוב התעניינתי, ויש מעתי מפי פועלי אפיה שהדברים לא נשתנו בכלל, והחוק במידה רבה נשאר רק על הנייר ולמעשה מפירים אותו. מכאן שבעיית הפיקוח על ביצוע החוק היא אולי הבעיה המרכזית. יש לבקר את הממשלה על חוסר פיקוח לא רק על ביצוע החוק מבחינת איסור העבודה בלילה, אלא גם מבחינת טיב הלחם. ולא רק מבחינת טיב הלחם, אלא גם מבחינת מחירו. צריך לדון מחדש בשאלת מחיר הלחם. אמנם התר' שלנו למצב שנוצר, שהלחם הוא מוצרך יקר כמיצרכים אחרים. זה גורם סבל רב למשפחות רבות, בעיקר אם נביא בחשבון, שלפי המספרים הרשמיים 300 אלף איש בישראל זקוקים לסעד.

מה שנוגע לתיקון הקונקרטי המוצע — נצביע כעד העברתו לוועדה.

שר-העבודה ג. מאירסון:

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. אני מודה לחברי-הכנסת על התמיכה הכללית בתיקון זה, הנחוץ לכל הדעות.

לחבר-הכנסת קלמר רצוני לומר, שההיתר לעבודת לילה ליותר משני פועלים במקרה שהמשמרת מוגה למעלה מארבע-עשר פועלים — נתון בחוק, ואיננו מתקנים בו שום דבר. סעיף זה כלול בחוק המקורי ואינו שייך לתיקון המוצע. אנו משנים רק את מספר העובדים שמותר להם לעבוד עבודות לילה לגבי שבעה אנשים: במקום איש אחד שבחוק המקורי מציע התיקון שניים.

חבר-הכנסת ריפתין דיבר על ביצוע החוק. אני מודה שביצוע החוק הזה אינו מושלם. אשרי האנשים העושים דבר רים מושלמים. ואני מודה בכך שהוא גורם לנו הרבה צער, טרדה וחילופי דרכים כיצד לבצעו בשלמותו ובמידה המאכ' סימאלית. הסיבה לכך היא אחת, זו שחבר-הכנסת ריפתין בעצמו עמד עליה: ענין הפיתות, הכעכים והמאפיות הקט'נות, שהן בעלות עובד אחד — בעל המאפיה עצמו, או הוא

היו"ר א. י. גרינברג:

אנו עוברים לסעיף ט' בסדר-היום: חוק הסכמים קיבוציים, תשט"ו — 1955. רשות-הדיבור לשרת-העבודה.

שר-העבודה ג. מאירסון:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. הכנסת השניה סיכמה

הזכרתי שני עקרונות, הידועים לכאורה לכל ואף מקור בלים על הכל, על-מנת להדגיש את חשיבות ההסכמים הקולקטיביים וההכרח בהם. אם נרצה להעריך נכונה את ההסכמים הקולקטיביים, נשווה-נא לרגע לנגד עינינו את המצב בשוק העבודה בארץ ואת המצב במשק כולו — אילו היינו מבטלים פתאום את כל ההסכמים הקולקטיביים וחוזרים לחוקים אישיים. את האנרכיה שהייתה נוצרת יתאר כל אחד לעצמו בקלות.

הגענו בארץ למצב, שבו, כתוצאה מקיום ארגון חוק של העובדים, תנאי העבודה של הרוב המכריע של העובדים מוסדרים בדרך משאומתן קולקטיבי והסכמים קולקטיביים. המשונה הוא כי לכל השיטה הזאת אין כמעט כל יסוד בחוק, ורוב הבעיות המתעוררות בקשר להסכמים קולקטיביים אינן מוסדרות כלל. במצב זה סובל בראש וראשונה הפועל, אך סובל גם המשק, מכי רבים הם סכסוכי עבודה הבאים ללא צורך בעקבות מצב זה.

אסוקר כמה מבעיות היסוד המתעוררות בקשר לחוק המוצע ואת הדרכים שבהן הן נפתרות.

הקו המאפיין את החוק המוצע הוא אי-התערבות בתכנון של ההסכם הקולקטיבי. במידה שפה ושם כלולות הוראות בשאלות אלה, הרי כוחן יפה רק במידה שאין הוראה אחרת בהסכם עצמו. השיטה המקובלת בארצות מסוימות, שלפיה טעון תכנון של ההסכם הקולקטיבי אישור רשות ממשלתית, אינה מוצאת כל ביטוי בחוק המוצע.

הדרישה הפורמאלית היחידה בקשר לצורתו של ההסכם היא, שההסכם יהיה בכתב ושהעתק יוגש למשרד-העבודה לשם רישום, אך לא לשם אישור תכנון. שתי מטרות להוראה זו: ראשית, באה היא להבטיח שבבוא העת יוכל כל עובד וכל מעביד להזדקק לנוסח מוסמך של ההסכם, ושנית, תאפיין שר הוראה זאת לרכוש נתונים על תכנון של ההסכמים הקולקטיביים.

החוק המוצע מבחין בין שני סוגים של הסכמים קולקטיביים. האחד מיוחד — למפעל מסוים או למעביד מסוים; והשני כללי — לכל ענפי עבודה או לענף עבודה מסוים.

הרוב המכריע של ההסכמים הקולקטיביים בארץ הם עתה מהסוג הראשון, היינו הסכמים קולקטיביים מיוחדים. גם באותם המקרים שבהם נערך הסכם לגבי ענף שלם, הרי הפעלתו לגבי כל מפעל ומפעל שבתחום הענף טעונה הסכמה מיוחדת, אף אם בעל המפעל הוא חבר בהתאחדות בעלי התעשייה. דוקא ההסכם הכללי הוא הרצוי, אליו שואפים עתה בכל הארצות, והחוק המוצע יסייע להנהגתו בארץ.

אשר לנציגות העובדים, גורם החוק המוצע שני כללים: ראשית, רק ארגון עובדים קיים כשר להיות צד המייצג עובדים. מכאן שהתארגנות ארעית רק לשם כריתת הסכם קולקטיבי אינה יוצרת נציגות מוסמכת למטרת החוק המוצע. דרך זו נקטנו לאור הנסיון שלנו ולאור הנסיון בחוץ-לארץ, לפיהם הסכם עם גוף ארעי מחטיא את המטרה של הבטחת יציבות ביחסי עבודה. שנית, נקבע בחוק המוצע כי צד להסכם יהיה תמיד הארגון הרפרזנטאטיבי של העובדים הנוגעים בדבר, ולא יוכל להיות יותר מהסכם מיוחד אחד לגבי אותו מפעל.

חשיבותו של החוק המוצע מבחינת העובד כפרט היא בהלכה כי ההסכם הקולקטיבי מהווה את חוזה העבודה האישי בינו ובין מעבידו. כאן מתעוררת השאלה מה דין חוזה אישי הקובע תנאים טובים יותר לעובד מהתנאים שבהסכם הקולקטיבי. לכאורה אפשר לחשוב שכל המוסוף הרי זה

ער, חוק החניכות, חוק עבודת נשים, חוק שירות מילואים (תגמולים). חוק ארגון הפיקוח על העבודה וחוק הביטוח הלאומי.

עתה יש לי הכבוד לפתוח את פרשת חוקי העבודה בכנסת השלישית עליידי הגשת הצעת-חוק ראשונה בשטח יחסי עובד-דבר, והיא — הצעת חוק ההסכמים הקיבוציים.

חוק ההסכמים קיבוציים, במידה שהוא מקדם את שיטת המשאומתן הקולקטיבי והחפשי להסדר תנאי העבודה ויחסי העבודה, רואים אותו בכל מדינה מודרנית כגולת הכותרת בחוקי עבודה, כשם שאת עצם ההסכם הקולקטיבי רואים עתה כמכשיר הרצוי ביותר והיעיל ביותר להסדר יחסי עובד-דבר, הן מבחינת הנוגעים בדבר במישורין והן מבחינת המשק. דורות נמשך מאבק הפועלים בעולם להכרה בזכותם להתאגד ולקבוע בדרך משאומתן קולקטיבי את תנאי עובד-דברם. בכל ארץ לבש מאבק זה צביון מיוחד, בשים לב לתהליך ההתפתחות הכלכלית והסוציאלית. צביון מיוחד למאבק זה בארצנו, שמהלכו נקבע עליידי העובדה הקובעת שפועלי ישראל התארגנו עם ראשית מפעלנו. הנסיון בעולם מוכיח כי ככל שארגון העובדים חזק יותר, כן הוא אחראי יותר ויחסי העבודה חקניים יותר. וכלל זה הוכח גם עליידי נסיונו בארץ.

מצב זה בשטח יחסי העבודה בארץ הוא פרי מאבק ממושך ופעילות ענפה של תנועת העבודה בארצנו; מאבק ופעילות שכתוצאה מהם קרוב ל-90% של פועלי ישראל מיוצגים עליידי האיגוד המקצועי של ההסתדרות הכללית, ותנאי עבודתם של רוב פועלי ישראל מסודרים עליידי סידורי קולקטיביים. החוק המוצע הוא סימני-דרך בולט בהתפתחות זו, ועם קבלתו תעלה שיטת המשאומתן הקולקטיבי וההסכם הקולקטיבי לשלב גבוה יותר וממנה יותר את האפשרויות שבהסדר קולקטיבי של תנאי העבודה.

הנחת יסוד בכל חוזה היא כי הצדדים למשאומתן הם שוויוניות ורצונם הוא הקובע את תנאי ההתקשרות. בהנחה זו יש הרבה מן הפיקציה, אף כשהמדובר בחוזה סתם, וביחודאי שאין היא תופסת כשהמדובר במשאומתן בין עובד למעביד. שיטת ההסכמים הקולקטיביים שוללת לחלוטין הנחה פיקטיבית זו. הפועל הבודד כוחו קטן מכוחו של המעביד, ושוויון בין הצדדים אפשר להשיג רק עליידי איגודים מקצועיים הכוללים להעמיד מול הכוח הכלכלי של גות'העבודה את הסולידאריות של הפועלים. בדברים אלה העשוים להישמע כמופרזים ומדגישים צד אחד של המטבע, אינם אלא ציטטה מדיניות-חשבון של ארגון העבודה הבינלאומי.

מאיר וילנר (מקי):

זה היה כתוב במאניפסט הקומוניסטי.

שר-העבודה ג. מאירסון:

איני מבקשת זכות "קופרייט".

יצחק רפאל (חיות דתית לאומית):
האם אתה חושב שזה פסול?

מאיר וילנר (מקי):

להיפך.

שר-העבודה ג. מאירסון:

ביסוד המשאומתן הקולקטיבי מונח הכלל ש"עבודה אינה מצרף לסחור בזה", ולכלי המקצועי-ממכר בשוק אינם יכולים לחול על חוזה עבודה. אף כלל זה נמצא בחוקת היסוד של ארגון העבודה הבינלאומי.

חיים אריאב (הציונים הכלליים):

אדוני היושב ראש, כנסת נכבדה. קודם כל עלי להסכים להנחתה של שרת העבודה ביחס לחשיבות הארגון וביחס לחשיבותם של הסכמים קיבוציים; כשם שלא ייתכן בחברתנו אנו שעובד אינדיבידואלי ייתן לניצול מעביד, כך דאינו מתוך הנסיון שגם מעביד אינדיבידואלי, אם אין הוא מאורגן, עלול גם הוא להיות מנוצל לרעתו. תמיד חייבנו ארגונים של עובדים וארגונים של מעבידים. עלינו עתה על הדרך הנכונה בה פותרים את הבעיות בין עובדים לבין מעבידים עלידי הסכמים, הסכמים חפשיים בין הצדדים. הרי הרבה יותר טוב שהענינים בישור למסדרים באמצעות הסכמים בין הצדדים ולא באמצעות איוז שררה מלמעלה הקובעת את הדברים ואת התנאים. משום כך כולנו יכולנו רק לברך על העובדה שקיימים הסכמים ויש צורך בהרחבתם. היתה לי גם זכות להשתתף בוועדת היעוץ לשרת העבודה לעניני חוקי עבודה. אין זה אומר שיכולתי להעביר את כל מה שחשבתי לטובת הענין בוועדה, ואין זה גם אומר שאין לי מה לומר בנוגע להצעת החוק שהוצע כאן בכנסת.

רציתי רק להגיד סרם שאגע בחוק עצמו, כי נדמה לי שהיה יותר נכון אילו היתה שרת העבודה מביאה לכנסת תחילה את החוק הנקרא "חוק ליישוב סכסוכי עבודה", והו החוק היסודי והוא חוק חיוני ביותר ונחוץ לנו...

תנן רובין (מפ"ם):

ולא בוררות חובה?

חיים אריאב (הציונים הכלליים):

עם קריאת הביניים של חבר הכנסת רובין נזכרתי בנאומי של ראש הממשלה, שנאם אותו רק לפני שבוע ודיבר בצורה כל כך ברורה, בצורה כל כך משכנעת נגד שכיחות שרצו להכריז בתקופה זו. אני רק שאלתי אותו בקריאה ממקומי, אם הוא מוכן לגנות באותו חוק גם שכיחות אחרות. זה לא אומר שצריך להרשות ניצול העובדים, ויהיה זה עלידי הממשלה, או עלידי מעבידים אחרים, או אפילו על ידי ארגוני מעבידים. משום כך אני כל הזמן מתפלל לכך שיפוע החוק ליישוב סכסוכי עבודה. אמנם בשבתי בוועדה התאכזבתי קצת. חשבתי לתומי, בידי את המצב במדינה, שהחוק הזה יביא לנו פתרון מעשי למניעת סכסוכי עבודה, והוא — בוררות חובה. פה במדינתנו אנו נמצאים כמעט תמיד בשעת חירום. במשך שבע השנים לקיום מדינתנו אינני רואה יום, שבוע או חודש, שאינם נהפכים בשבילנו לשעת חירום, בשעה שצריך להעלות עולים, בשעה שצריך לפתור הרבה בעיות, בשעה שאנו נמצאים במלחמה מתמדת, פאר טיואנית, אבל מלחמה.

נדמה היה לי שהדרך בה נהגו בזמן האחרון, דרך ההסכמים הקולקטיביים, הסכמים בין הצדדים, מתוך רצון שבא משני הצדדים לפתור את בעיות העבודה, בעיות היחסים, בעיות תנאי העבודה ובעיות התנאים הסוציאליים של העובדים, היתה דרך טובה.

חשבתי לתומי כי החוק יכלול באופן ברור בוררות חובה, כי הרי אין לנו צורך במלחמת מעמדות. למעשה אצלנו מתערבבים המעמדות זה בזה. פלוגי הוא היום פועל ומתיר הוא בורגני; היום הוא בורגני ומתיר — פועל. אינני יודע בעצמי את מי אני מייצג. למעשה אני מייצג את שני הצדדים, את הבורגנים מצד אחד ואת הפועלים מצד שני, כי כולנו תובעים ממן תנאים טובים לשני הצדדים.

יש בהצעת החוק האמורה, שכנראה תונח בקרוב על שולחן הכנסת, טיפול רציני בענין מניעת סכסוכים. אני

משוכנע. אך למעשה עלולים "שיפורים" אלה להרוס את מסגרת ההסכם הקולקטיבי. על כן נקבע בחוק כי הוראות בחווי עבודה שהן לטובת העובד כוחן יפה במידה שההסכם הקולקטיבי מאפשר סטיות לטובה.

ברור שהוראה בחוזה אישי, שהיא לרעת העובד בהש' וואה להוראה מקבילה שבהסכם הקולקטיבי, בטלה.

כפי שכבר אמרתי, יכולים להיות הסכמים קולקטיביים כלליים והסכמים קולקטיביים מיוחדים. כך למשל יכול להיות הסכם קולקטיבי כללי לענף המתכת ויחד עם זאת יכול להיות הסכם קולקטיבי מיוחד לגבי מפעל מסוים בענף זה. במקרים אלה קובע החוק שילכו לפי ההוראה שהיא לטובת העובד. מכאן שההסכם המיוחד יכול להוסיף על ההסכם הכללי, אך לא לגרוע ממנו.

ההסכמים הקולקטיביים מסדירים כיום את תנאי הע' בודה של הרוב המכריע של העובדים. עם קבלת החוק המ' צע יגבר משקלם של ההסכמים הקולקטיביים ובעיקר יל' ויגדל מספר העובדים שתנאי עבודתם מוסדרים עלידי הסכם קולקטיבי, במידה שיערכו בעתיד הסכמים קולקטיביים כלליים. אך גם אחרי כל זה יישארו עובדים רבים מחוץ למסגרת ההסכמים הקולקטיביים ויישארו מעבידים שיכולו להתחרות על חשבון תנאי עבודה. אלה יהיו העובדים הנחשלים ביותר מצד אחד, ומאידך — המעבידים שאינם מאורגנים.

מצב זה יאפשר להתחרות על חשבון העובד ועל חשבון המעביד המאורגן. כדי למנוע תוצאות בלתי רצויות אלה הן מבחינת העובד, הן מבחינת המפעלים המאורגנים והן מב' חיות המשק, באות הוראות המאפשרות, בתנאים המפורטים בחוק, להרחיב הסכם קולקטיבי ולהטילו על כלל העובדים ועל כלל המעבידים בענף מסוים. דרך זה הוכיחה את ה' רכה שבה באותן הארצות. ואין זה מעטות, שבהן הזדקרו לה. מקוה אני כי גם אצלנו תתרום שיטת הרחבת ההסכמים הקולקטיביים לשיפור תנאי עבודה ולהסדר יחסי העבודה.

בטרם אסיים רוצה אני לציין שחוק זה, כדוגמת כל חוקי העבודה, נידון בוועדה המיעצת לחוקי עבודה שליו משרד העבודה והוא פרי בירורים יסודיים עם כל הגורמים הנוגעים בדבר.

הנני שמחה להודיע בהזדמנות זו, שעל מנת לציין מאורע זה של הגשת הצעת החוק לכנסת, על מנת להעלות במחקר מדעי את התפתחות המשאומתן הקולקטיבי בארץ ואת המ' אבק על זכות ההתאגדות, ועל מנת לעודד כוחות צעירים לה' עמיק חקר ביחסי עבודה בישראל, קבעתי, על דעת האוני' בריסטה העברית, פרס חרפעמי בסכום של חמש מאות לירות. שיינתן לסטודנט בית הספר למדעי החברה על שם אליעזר קפלן ז"ל שליו האוניברסיטה העברית, בעד מחקר בשטח זה.

אני מבקשת להעביר את הצעת החוק לוועדת העבודה של הכנסת.

היו"ר א. י. גרינברג:

אני חושב שלחיוכו זה יספיקו עשר דקות לכל נואם.

אידוב כהן (המפלגה הפרוגרסיבית):

חמש עשרה דקות.

היו"ר א. י. גרינברג:

טוב, ייתנו חמש עשרה דקות לכל נואם.

רשות הדיבור לחבר הכנסת אריאב, ואחריו — לחבר הכנסת קלמר.

וביחוד כשלא קיימת מועצה סאריטטית כבמדינות אחרות. ואם כן, הרי שצריך לתקן את החוק ולהרחיב את המועצה הפאריטטית, כדי שתוכל להתערב ולהחליט לאחר שתחקור את התנאים הסוציאליים והתנאים הכלכליים המיוחדים בשרה של מפעלים לעומת מפעלים אחרים.

אינג' גורס, כפי שגורסת שרת-העבודה בקלות כזו, שאם יש חוץ עבודה אינדיבידואליים — ואני מדגיש „חוץ עבד” — ולא מעביד המנצל לרעה את פועליו, הקובע תנאים יותר גרועים מאשר החוזה הקולקטיבי שנחתם אחר-כך — יש לתקן את חוזה העבודה האינדיבידואלי בהתאם לכך. ייתכן שסיבות מיוחדות הביאו לחתימת חוזה עבודה מסוג זה. ייתכן שהמפעל הוא מיוחד במינו. אין לקבוע שאם היה חוזה והיה הסכם בין שני הצדדים — יבטל, במידה שנחתם אחר-כך חוזה קולקטיבי המבטיח תנאים טובים יותר.

אני אומר: ניהור, בל נחשו לבטל חוזים, כי עלידי כך אנו מבטלים את ערך החוזים הקולקטיביים גם כן. נשי מור על קדושת החוזה ונשמור על קדושת ההסכם.

מדובר על כך שההסכם יכול להיות בין ארגון פועלים ובין גוף העבודה. מדוע לא „בין קבוצת פועלים”? יכולה להיות קבוצת פועלים שאיננה מאורגנת, המוכנה לעשות הסכם קולקטיבי. מדוע לא ניתן אפשרות כזאת? מדוע לא תהיה אפשרות לעשות הסכם כזה עם ועד הפועלים במקום, המייצג את מרבית הפועלים?

כתוב „ארגון יציג של פועלים.” היית מגדיר זאת אחר-כך. קודם כל הייתי מגדיר את הדבר באופן יותר ברור משהוא. מוגדר פה „שנית”, אני חושב שאם אנחנו רוצים לחייב את כל העובדים לתנאים אשר אותו ארגון יציג יקבל עליו עלידי חתימת ההסכם, הרי צריך שאותו ארגון יציג יכול לא פחות מ-50% מהעובדים, ולא שליש מהעובדים, המוצע פה.

החוק המוצע הוא חוק חשוב. הוא משמש שלב נוסף לפתרון בעיות חשובות וחיוניות מאד בשבילנו. אבל גם בעניין הרחבה וגם בענינים אחרים חסר בו המוסד אשר יוכל לפתור את הבעיה. צריך לתקן דבר זה, וכן צריך להכניס כמה חקיקונים בסעיפי החוק, אשר יוצעו בודאי בועדת העבודה.

משה קלמר (חזית דתית לאומית):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. יחסי עבודה בישוב, עוד לפני קום המדינה, הסעירו הרבה שנים את חיינו. והי מדובר לא רק ביחסים שבין ארגוני עובדים ובין מעבידים, אלא גם ביחסים שבין עובדים לבין עצמם. זכורים הסכסוך כיס הגדולים שהיו בארץ בין פועלים לבין פועלים. מאז ועד היום עברנו כברת-דרך ארוכה בשטח יחסי העבודה.

אני מוצא לנכון להזכיר קודם כל את יחסי העבודה בין ארגוני הפועלים ולציין את ההסכם הראשון אשר נחתם בין הפועל המזרחי ובין ההסתדרות בענין חלוקת עבודה משרתת בין חברי שתי ההסתדרויות הללו. ההסכם זה שימש בסיס להקמת לשכת העבודה הכללית, אשר כיום שותפים בה לא ארגוני הפועלים בארץ. פירוש הדבר שגם הפועלים המאורגנים וגם הפועלים הבלתי-מאורגנים נהנים מן המוסד הזה. ומלשכת העבודה עד כניסת חברי הפועל המזרחי לאיגוד המקצועי הקיים בארץ, המקיף כיום, נדמה לי, את כל ארגוני הפועלים פרט לאחד.

הוא הדין באשר ליחסים בין עובדים ומעבידים. נדמה לי שלא אגוים אם אגיד שבשטח היחסים בין מעבידים ועוב-

מוכיר את הדבר עכשיו, כי חוק זה משמש גם בסיס לחוק שהובא לפנינו עכשיו.

בשתי הדומנויות מוכירים בחוק המונח לפנינו את החוק, שעומדים עוד להביאו לפני הכנסת. נזכרת כאן מועצה שצריכה לקום בחוקף החוק ההוא. והנחוצה לחוק זה. הואיל והחוק ההוא איננו עדיין, הרי גם מועצה לא קיימת. אולם לא רק בגלל סיבה זו. הזכרתי את הדבר מפני שלפי דעתי נכון היה להביא את החוק ההוא לפני החוק הזה. אגב, בהזדמנות זו אני אומר שיש לזרז את הבאת החוק ההוא לפני הכנסת כדי שלא יאלצו להשתמש באותו מכשיר שעד עתה השתמש בו, ושאני יודע אם היה לתועלת העובדים והמעבידים גם יחד.

אשר לחוק עצמו. כפי שכבר העירוני חסר המוסד שיכול לפתור סכסוך, או לתת פירוש באשר להסכמים קיבוציים. כשמדובר על צו ההרחבה, שאלה רצינית ועיקרית מאד, הרי שחסר הגוף, חסר המוסד שטרם הוקם ושצריך להקים.

קודם-כל עלי לגנוע בשאלת ההרחבה. נכון הוא שמצד אחד, אילו היו בארץ, במדינתנו, תנאים גורמאליים, כמו במדינות אחרות, היה ברור שאם קיים הסכם קיבוצי בענף מסוים בין ארגון העובדים לבין ארגון המעבידים, ומעבידים מסוימים אינם מצטרפים להסכם — ייתכן שהמעבידים האלה היו מנצלים את העובדים וקובעים להם תנאים אחרים. אבל במצב זה בו נתונה המדינה אין זה כך. לדאבני קיימים במדינה שני סקטורים, ואילו הייתה התאחדות בעלי התעשייה אחידה, וכוללת את שני הסקטורים, דואגת לאינטרסים שלהם כמעבידים, הייתי יכול להבין את ענין ההרחבה. אבל אין זה כך. אם למשל „סולל-בונה”, סקטור גדול זה של מעבידים בתעשייה, עושה חוזה קולקטיבי עם עובדיו בענף מסויים, לרוב סיבות שונות שאינני רוצה למנות אותן פה, כגון שקיבל את עזרת הממשלה או עזרת גורמים אחרים, ויש באפשרותו לקבוע תנאים מסויים שאין ענין צרה בהם, הרי אין זה יכול לחול גם על מעבידים אחרים שאינם נהנים מכך. ייתכן אפילו שסקטור כזה יעניק תנאים טובים לעובדי דיו כדי להוסיף לשרת מעבידים באותו ענף. משום כך שאלת ההרחבה אינה שפוטה אצלנו כבמדינות אחרות. גם במדינות אחרות לא נפתר הענין. עד כמה שהתעניינתי המצב שם אינו נפתר בצורה כה שפוטה כפי שהיא מתוארת לפנינו בהצעת החוק.

בידי מ' הסמכות לתת את צו ההרחבה? — הנוהג שונה בארצות שונות. בצרפת, הולנד ואנגליה הסמכות היא בידי מועצת העבודה; בנידלנד ואוסטראליה בידי בית-דין לעניני עבודה.

ובידי מ' היוזמה לתת צו הרחבה? — באנגליה בידי ועדת שני הארגונים. אותו העקרון נשמר גם בדרום-אפריקה, במקום בו קיימת מועצה משותפת, מועצה פאריטטית של שני הארגונים. הלוואי ונגיע גם אנו לכך בעזרת החוק ליישוב סכסוכים.

כאן ניתנת הסמכות לשרת-העבודה, אמנם תוך הגבלות מסוימות, אבל לדעתי לא ניצל להסכים ההרחבה כזאת לאור הסמכויות הניתנות בחוק זה.

לי נדמה שהיה יותר נכון ללכת שלב שלב. קודם-כל לאשר את החוק, לתת לו להתקיים ללא אפשרות הרחבה עלידי צו המבוסס על החוק, ועלידי כך לחנך את הקהל לקראת הסכמים קיבוציים. לחנכו לקראת חוק הנותן חוקף להסכמים קיבוציים, לפתור את הבעיות ולקיים הסכם בין שני הצדדים באשר להרחבה, אבל לא על-פי יזמה של צי,

ישיבה י"ג, ט' חשוון תשס"ו (25 אוקטובר 1955)
— חוק הסכמים קיבוציים (קלמר, בקר) —

מבחינה תקציבית. אין כל ספק שהדבר הוא כך, כי הרי נדמה לי שכ-75% מתקציב הלשכה, ואולי אף שיעור גדול מזה, מתכסים עלידי תקציב המדינה. אין ספק שיש לראות את לשכת העבודה כאילו היתה מוסד ממשלתי. ואם כך — מדוע לא יהיה בהצעת התקן כל רמז המחייב קבלת עובדים באמצעות הלשכה בעת עשיית ההסכם? יש צורך להודגש נקודה זו. ברור שצריך להיות חוק מיוחד, בלי כל קשר להצעת החוק הנדונה, בענין זה, ואני מתפלל שעד היום לא הביאה שרת-העבודה לכנסת חוק כזה. אנו יודעים כי יש עד היום הרבה מקומות עבודה, בין מאורגנים ובין בלתי-מאורגנים, שאינם נזקקים לנשורות העבודה, וארגוני הפועלים או האיגוד המקצועי אינם יכולים להגיע לכל מקום ומקום. יש צורך במפקחים מיוחדים שיבדקו אם אמנם כל המפעלים מקבלים פועלים באמצעות לשכות העבודה.

אנו חייבים לדעת שלשכת העבודה היא הכתובת הראי שונה לכל דורש-עבודה ולכל מחוסר-עבודה. אם קיים מצב חירום, מצב של חוסר-עבודה בארץ, הרי לשכת העבודה ועובדיה הם הראשונים הנדרשים להשיב על שאלת חוסר העבודה. ומדוע טרם הובאה עד היום הצעת חוק כזאת? ואם טרם זכינו להצעת חוק כזאת, הרי לדעתי יש מקום להצעת חוק זו, הבאה להסדיר פתוח או יותר את הענינים בקשר עם חוזים קולקטיביים, להכניס סעיף המדבר על לשכת העבודה.

ועתה הערות מספר בקשר לעצם סעיפי הצעת החוק. סעיף 10 להצעת החוק אומר, שאם נעשה הסכם עבודה בין ארגון פועלים לבין ארגון מעבידים, יש צורך להודיע על כך תוך שלושה חדשים לשרת-העבודה או למי שנתמנה לכך עלידי. אני הייתי מוסיף, שתינתן אפשרות לכל מי שמעוניין בכך מקרב הציבור לראות ולדעת היכן ובאיזה מקום נעשו הסכמים כאלה. אני חושב שזה באינטרס המעבידים ובארגוני הפועלים גם יחד, לדעת על כל מקרה של עשיית חוזה כזה. לכן חשוב שהענין יובא לתשומת-לב כל הציבור, או בכל אופן שיהיה מקום מסוים שאליו יוכל לבוא כל אחד ולראות את ההסכמים שנעשו.

אני מסכים בדרך כלל לסעיפים כפי שהם מופיעים בהצעת החוק, ואני מקווה שהחוק יועבר להעדרת-העבודה, אשר תכניס בו את התיקונים הדרושים.

אהרן בקר (מפא"י):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. ברצוני לברך את שרת-העבודה על יזמתה בהביאה את חוק ההסכמים הקולקטיביים. חוק זה אינו אלא שלב נוסף במערכת החוקים הסוציאליים במדינתנו — חוקי עבודה, וראשון בחוקי היסוד להסדרתם, עיצובם וייצובם של יחסי העבודה במתכונת ממלכתית.

תנועת הפועלים בארץ פועלת זה עשרות בשנים בשטח יחסי העבודה על יסוד משאיומת קולקטיבי והסכמי קולקטיביים. ואכן הגיע ציבור הפועלים המאורגן לידי הישגים רבים וחשובים המתבטאים בכך, כפי שכבר ציינה שרת-העבודה, שכ-90% מכלל ציבור העובדים השכירים בארץ, בעיר ובכפר, בחרושת ובחקלאות, בתחבורה ובמקצועות חפשיים, בכל ענפי המשק האחרים והשירותים — מוגנים ענייניהם המקצועיים בחוזים קולקטיביים, שמספרם מגיע לעשרות מבחינה ארצית ולמאות ואליפים מבחינה מקומית. וזה החל מחוזה קולקטיבי המקיף פועלים במפעל בודד, במי קום מסויים, וכלה בכלל הפועלים הנתונים בענפי מקצוע שלמים בארץ כולה, וכל זה בדרך של משאיומת קולקטיבי.

דים הגענו למצב המניח את הדעת. אני מסכים עם חברי-הכנסת אריאב שהגענו לכל הדברים האלה עלידי רצון טוב של שני הצדדים. אם כי לא תמיד היה זה רק רצון טוב, ובמידה מסוימת הגענו לכך גם עלידי זה שהפועל המאורגן גבר והתחזק, ולכן גם קצת מתוך אונס היה צריך חלק חשוב של המעבידים להסכים לדרישות ולתנאי העבודה שהגענו אליהם. לי אין כל ספק שהמעבידים לא הפסידו מכך שקיימים תנאי עבודה הוגנים במקומות העבודה המאורגנים. חושבני שגם הם מודים כיום בטוב שבהסכמים ובחוזים אלה.

כיון שהגענו כיום להצעת החוק המונחת לפנינו, הרי יש לציין קודם כל שהכנסת השלישית פותחת בשטח של חוקי עבודה בחוק חשוב מאד, אם כי לא שלם, אם כי לקוי וכמעט ואינו נותן דבר. חוק זה מניח יסוד להסדר חוקי בין ארגון העובדים ובין המעבידים במדינה. כבר הודגש עלידי שרת-העבודה, שאין הצעת חוק זו דורשת אישור של ההסתדרות, אלא רק מצינת עשיית הסכמים של רצון טוב בין שני הצדדים. אבל נדמה לי שבכל זאת יש בחוק זה הישגים חשובים.

אני רוצה לחלוק על דעתי של חברי-הכנסת אריאב בקשר עם צו ההרחבה. גם אני מסכים שאולי הגיע הזמן להקים בתידון מיוחדים לעניני עבודה בארץ, הכנסת הראשונה והכנסת השניה קיבלו חוקי עבודה, ואני רוצה לקוות שגם הכנסת השלישית תקבל חוקי עבודה. יש צורך בבתי-דין מיוחדים אשר ידונו בסכסוכי עבודה. אילו היו קיימים בתי-דין כאלה, הייתי אולי מצטרף לדעה שהענין של צו ההרחבה של הסכמים קיבוציים יעשה עלידי בתידון, אולם כל עוד אין הדבר הוא קיים, אין כל ספק שדבר זה אינו יכול להי עשות עלידי מוסד אחר אלא עלידי משרד-העבודה, עלידי שרת-העבודה. זהו המוסד אשר יכול להרחיב הסכם קיבוצי גם על מפעלים דומים שאינם כלולים בתוך ההסכם הקיבוצי. מובן, כי גם האינטרס של העובדים וגם האינטרס של המעבידים דורש שלא תהיה התחרות ושלא יהיו מפעלים שבהם יהיו תנאי עבודה גרועים, ממזב זה סובלים המפעלים המאורגנים והדבר משפיע ממילא גם על מפעלים אשר בהם ישנם תנאי עבודה טובים.

עלי להגיד שבחוק זה חסרים שני דברים עיקריים וחישוביים. קודם כל אני מסכים, שהחוק אינו צריך להיכנס לפירט הענינים של ההסכמים, לתנאי העבודה וכדומה, הואיל ואלה הם עניניו של ציבור הפועלים, אולם לגבי עצם עשיית החוזים הקולקטיביים, הרי לדעתי צריך היה החוק לחייב דבר כזה, אפילו אם הוא אינו נכנס לפירט פרטים, ביחוד לאור העובדה שבחוק יש סעיף, הוא סעיף 35, האומר: "חוק זה אינו חל על הסכמים שנעשו לפני תחילתו", היינו שהחוק יחול רק מיום קבלתו בכנסת ולהבא. לחוק אין כל ענין עם כל ההסכמים שנעשו עד כה, בעוד שיש הסכמים קודמים, והללו לא ייכנסו לסמכות החוק.

אני זאת אני חושב שמחובתנו לכלול בהצעת-חוק זו את העקרונות של עצם עשיית החוזים בין ארגוני מעבידים לבין ארגוני פועלים, מבלי להיכנס לעצם פרטי הדברים הללו.

הענין השני שחסר בחוק הזה הוא ענין לשכות העבודה. כבר הדגשתי קודם לכן, שלשכות העבודה הן כיום נחלת כל ציבור הפועלים, משתייכים אליהם כל ארגוני הפועלים ונהנים מהם גם כל הפועלים הבלתי-מאורגנים. אני חושב שהלשכה היא במידה רבה מאד גם כלי ממשלתי, בכל אופן

של והבלתי-מאורגן במפעל הקטן והנמצא בתנאי עבודה ירודים. כי על אף האחוז הגבוה מבחינת ארגונו של ציבור הפועלים שהגענו אליו בארץ — תופעה שאולי אין לה אח ודוגמה בעולם, — עוד נמצאים רבבות של עובדים בלתי מאורגנים שהארגון עדיין לא הגיע אליהם לפי-שעה, ואלה נמצאים משום כך בתנאי עבודה נחשלים בלא כל הצדקה אובייקטיבית וכלכלית שהיא. צו ההרחבה בא לתת את האפשרות החוקית להטיל על גותי עבודה במפעלים אלה תנאי עבודה הקיימים במפעלים דומים ובמקצועות דומים. עלינו להביא בחשבון, שקיומם של מפעלים המתקיימים על תנאי עבודה נחשלים עלול לסכן את ההישגים של הפועלים המאורגנים במקומות עבודה מאורגנים ולערער גם את מעמדם הכלכלי של מפעלים מאורגנים החייבים לקיים תנאי עבודה מקובלים בתוקף ההסכם הקולקטיבי הקיים.

חברה-הכנסת אריאב הסנה את תשומת לבו של הכנסת לצורך בדיון על חוק יישוב סכסוכי עבודה. בלי להיכנס לבעיה זו ברגע זה, ברצוני קודם כל להביא לידיעתו ולידי-עתכם, שאין קיים חוזה קולקטיבי בלי שיבטיח צורה ואופן הפתרון של יישוב סכסוכי עבודה הנובעים מסעיפי ההסכם הקולקטיבי, וזוהי ברורות ובל"א. אין החוק המוצע בא בכלל לכפות משאומתן קולקטיבי על הצדדים, הוא גם לא בא לכפות הסכם קולקטיבי, הוא גם לא נכנס לתיכנון של ההסכם הקולקטיבי, גם בעתיד יהיו דברים אלה מסורים לרצונם החפשי של הצדדים. כלומר, תינתן רק גושפנקה משפטית ממלכתית לתוצאות המשאומתן החפשי, ואלה הן התוצאות הבאות לביטויין בהסכם הקולקטיבי.

אני כמובן מקדם בברכה את החוק המוצע בכללותו, אולם אני רואה צורך להעיר, שכמה פרטים הנתונים בתוך החוק המוצע מחייבים הבהרה, בירור ויייתכן גם תיקונים מסוימים. ואם כי תהיה לי עוד הזדמנות בוועדת-העבודה לסטל בכל הדברים האלה, רואה אני צורך להביא לדוגמה שלושה עניינים.

בסעיף 24 נאמר: „על אף כל דין לא יהיה ארגון עובדים או ארגון מעבידים חייב בפיצויים על הפרת הסכם קיבוצי, אלא במידה שהתחייב בהם במפורש בהסכם“.

לא נראית לי שום הוראה היכולה לחייב איגוד מקצועי בתשלום פיצויים בכל צורה שהיא אף בעד אי-מילוי הסכם. היכולת להטיל פיצויים תביא אתה לפי דעתי רק שיבוש ביחסי עבודה ולא תועיל להתקנתם.

כן לא נראה לי הקשר בין צו הרחבה לבין חובת ההת-ייצרות במועצה לעניני עבודה.

אני גם תומך בהצעה הנכונה של חברה-הכנסת קלמר הנוגעת לסעיף 35, שלפיו אין חוק זה חל על הסכמים שנעשו לפני תחילת תקפו. אני סבור, שחוק ההסכמים הקולקטיביים בא לתת לבוש משפטי לעובדות קיום הסכמים קולקטיביים זה עשרות בשנים, ולכן צריך החוק להביא בחשבון הסכמים קולקטיביים שנעשו עד כה ולתת להם אפשרות בהתאם לחוק לערוך את הפרוצדורה של רישום וכו'.

ולבסוף — שעה זו, כנסת נכבדה, שבה מובא החוק המוצע, יכולה להיחשב בשביל ציבור הפועלים במדינת-ישראל כשעה גדולה בחייו. תקוותי היא, שהכנסת תקבל ביסוד את החוק, ובזה תתרום את תרומתה לעיצובם של יחסי העבודה במדינה במתכונת ממלכתית, יחסי עבודה שיהיו מיוסדים על שמירת התופש במשאומתן ובהסכם, ומתן לבוש משפטי ממלכתי לתוצאות — להסכמים הקולקטיביים.

מבחינה זו לא הביא עמו החוק המוצע חידושים מכריעים לגופם של העניינים; אולם חשיבותו הבולטת של החוק המוצע היא בזה, שהמדינה באה לתת תוקף חוקי ומשפטי להישגיהם של הפועלים, שלהם נלחמו ונאבקו במשך עשרות בשנים, דבר שבלי ספק יחזק את מעמדו של האדם העובד הפרט ושל הכלל ויסייע בשיפור וייצוב יחסי עבודה בארץ. יחסי עבודה תקינים מותנים בקיום ארגון עובדים גדול ומקיף את רובו של ציבור העובדים. מדינת ישראל התברכה בקיומה של הסתדרות העובדים הכללית ואיגודה המקצועי הכולל והמקיף, לרבות ארגונים שחבריהם אינם נמנים על ההסתדרות וכן את הפועל הערבי.

יחסי עבודה תקינים הם הכרח לכל משק מודרני מתפתח, ופי כמה הם הכרחיים במדינה הבנויה על קליטה מתמדת של עולים והשרשתם בחיי עבודה.

במדינתנו — שמירה על רמת-חיים הוגנת לאדם העובד אינה ציווי מעמדי בלבד, אלא גם הכרח לאומי, תנאי ראשון לקיומה של המדינה וליכולת קידומה והתפתחותה. כל חברה מתקדמת בעולם מכירה בזכותו של העובד ואף מעודדת אותו להגנה על עניניו המקצועיים בצורה קולקטיבית-קיבוצית, באמצעות ארגונו הכולל ואיגודו המקצועי המיוחד.

המשאומתן הקולקטיבי והתוצאה התיובית ממנו — ההסכם הקולקטיבי — אינם אלא ביטוי ממשי לכוח ליכודו של כלל הפועלים וכוח עמידתם ושמירתם על העניינים נגד נותן העבודה, שכוחו בשליטה הכלכלית. ואכן נהסכו המשאומתן הקולקטיבי החפשי וההסכם הקולקטיבי לעקרונות מקודשים כיום בעולם החפשי ביחסים שבין מקבלי העבודה ובין נותניה. באלה רואים שני הצדדים את המכשיר הנאות להתקנת יחסי עבודה. אף ארגון העבודה הבינלאומי, זה שבניגוד, מקדיש הרבה מדיוניו לנושא זה וגם הגיע לכלל המלצה בינלאומית בשטח זה.

חשיבותו של ההסכם הקולקטיבי לעובד-הפרט היא רבה, כאשר הפרט בא ליהנות מהגנתו של הכלל עליו וחולל החזיון של שני כוחות בלתי שווים: העובד-הפרט, ול האמצעים וחסר הכוח מול נותן עבודה עתיר נכסים ורב כוח.

אך יש לומר שחשיבותו של הסכם קולקטיבי הולכת וגדלה אף לגבי המשק עצמו המעוניין באחריות הכלל ובתבונה הנו הקולקטיבית של הכלל. החוק המוצע בא להקנות לפועל וגם למשק כמה יתרונות לעומת הקיים בשטח החזוים הקיבוציים הנהוגים כיום, והנה אחרים מהם.

א. הבטחת זכויות אישיות לעובד כתוצאה מהסכם קיבוצי עם בתקופת סיום מועדו של ההסכם ועד לתחילת הסכם חדש. אני מפנה את תשומת לבכם לסעיפים 19 ו-33.

ב. ההסכם הקולקטיבי הופך לכולל, כלומר, אין חובה להזדקק להצטרפותו האינדיבידואלית של בעל המפעל באותו מקצוע להסכם שנחתם בידי ארגונו.

ג. הקביעה הברורה של הזכאים להיות צדדים בהסכם הקולקטיבי מצד העובדים. סעיף 3 — ארגון העובדים הגדול ביותר.

ד. סילוק הגורם של שכר עבודה ותנאיה כאפשרות להתחרות בין מפעל ומשנהו במחיר ובשוק על-ידי צו הרחבה ועריכת הסכם קולקטיבי כולל.

ברצוני להקדיש כמה מלים לענין זה של צו הרחבה, שחברה-הכנסת אריאב עמד עליו. צו הרחבה בא לעתים לשמש כלי מכשיר להגנה על שני הצדדים גם יחד, על הפועל הנח-

אליעזר שוסטק (תנועת החרות):

פועלים מסויימת, לבחור את עובדיו הקבועים מתוך התור של הלשכה. אם מחר יחתמו על החוזה הקולקטיבי ההסתדרות הכללית עם ארגון של נותניה העבודה או עם סקציה מסויימת — מה תהיה ההבטחה לקבלת פועלים? על מה הם יתווכחו? האם על ארגון הפועלים אחר-כך בתוך המפעל? בכל העולם טבעי הוא שצריך לארגן את הפועל גם לאחר היכנסו לעבודה. אצלנו, לאחר שהפועל נכנס לעבודה, הארגון הוא בכך שהוא יעזוב ארגון זה ויעבור לארגון אחר. מה שטוב איפוא בעולם, שבבילנו אין לזה לא ידים ולא רגלים. אפשר כמובן לצאת בסיסמה דמאגוגית, שכל פועל שאינו מאורגן בהסתדרות הכ"לית, אלא בהסתדרות עובדים אחרת, הוא פועל בלתי-מאורגן, אבל אני מדבר מבחינת החוק ומבחינת הקיום של ארגוני עבודה מוכרים במדינה זו.

בעולם יש גם סכסוכים בין ארגונים לארגונים על השפעה במקומות עבודה. ההסדר בעולם הוא כי יש חלוקת ההשפעה במלאכות, בתעשיות.

דברים אלה קיימים לא רק בארצנו, כי אם גם בארצות רבות אחרות, אולם שם ישנה חלוקה מסויימת בין הארגונים המנהלים את המשאומתן. אין נהוג אצלנו כאשר מתעורר סכסוך בין איגודי פועלים? כל מפעל ומפעל בארץ מורכב מפועלים שמיציגים אותם כמה הסתדרויות פועלים. אין יפתור התוקף התוקף את הבעיה? הרי כל אותן הבעיות תהיינה יותר חריפות כאשר ייתן תוקף חוקי להסכמים הקיבוציים. היום חיים לפי חוקים נפרדים. כל הסתדרות פועלים שיש לה השפעה במקום עבודה, או שרוב הפועלים באותו מקום עבודה מאורגנים בה, מסדרת חוזה שיש לו אותו תוקף שיש לכל החוקים שלנו בחוק. אולם מחר זה יהיה גרוע יותר, כי תוקף החוקים הנפרדים פוקע עם התוקף המשפטי של החוקים הקולקטיביים.

אותו דבר בקשר לשאלת השכר. אין יכול חוזה קולקטיבי בארצנו לקבל תוקף משפטי לגבי השכר? האם אנו חיים באמריקה, או באנגליה, שבה כאשר מנהלים משאומתן עם ארגון נותניה העבודה וקובעים העלאת שכר בסכום מסוים, זה חל על כל המפעלים של אותו ענף? הרי אתם יודעים את המצב אצלנו: לכל חוזה מוצרפת רשימה אינדיבידואלית וכל פועל ופועל מקבל שכר שונה וטיפול שונה, ואחר-כך, כאשר באותו תוספות, מתעורר ויכוח אם פועל זה שייך להסתדרות זו או למפלגה זו, חבר אחד המשתתף למפלגה מסויימת מקבל בטיפול המזכיר את ההעלאה וחבר שני באותו מפעל אינו מקבל את העלאת השכר. האם במציאות שלנו יכול חוזה קולקטיבי לקבל תוקף חוקי? לשם מה צריך לתת תוקף חוקי לחוקים קולקטיביים בשעה שישנם חוקים נפרדים שהחוק מגן עליהם?

אמרתם שהחוק המוצע הוא לרעת העובדים. ברצוני לש"אול את שרת-העבודה אם חשבה על נקודה נוספת. הרי כל החיובי שבהצעת חוק זה הוא שעד היום החוזה הקולקטיבי חייב באופן כללי, ועכשיו הוא מפרט, לפי נוסח החוק, כל עובד וכל מעביד. עד עכשיו לא "כלו לחבר נותן-עבודה לרץ באופן אישי, ועכשיו, לפי החוק, יוכלו לעשות זאת; זוהי הסגולה החדשה של החוק. אין רצון איפוא לשאול את שרת העבודה: כידוע, קיימות בארץ שביתות פועלים גם ללא הס' כמת ההסתדרויות, ואני חושב שתהיינה שביתות כאלו גם מחר, לפי התנהגות ההסתדרות הכללית במקרים רבים. נניח שההסתדרות הכללית חתמה על הסכם קולקטיבי עם התאחדות בעלי התעשייה, והיא שמרתי על ענין אי-הסלדת תשלום המימון על הארגון, ושמעתי מפי חברה-הכנסת בקר, שהוא מתנגד

אדוני היושב-ראש, חברי-הכנסת, בראש וראשונה אני שמח לברך את חברה-הכנסת בקר על הופעת הבכורה שלו בכנסת. אני במיוחד שמח שההופעה הראשונה שלו התוק להסכמים קיבוציים. עד כמה שילצלל הדבר מזור, אנו, אנשי הסתדרות העובדים הלאומית, היינו הראשונים אשר חתמו על ההסכם הקולקטיבי בארץ. זה היה בתעשיית היה"לומים, בזמן שנחנו היינו הארגון "היציג", בלשון הצעת החוק, וההסתדרות הכללית לא היתה עדיין ארגון יציג בתעשייה זו. אף על פי כן, חברה-הכנסת בקר חתם אז בשם ההסתדרות הכללית, הארגון הבלתי-יציג בתעשייה זו, על החוזה הקולקטיבי בהסכמתנו. היה זה עוד לפני שהצעת החוק הזאת הציגו הגבולת מיוחדת, שלפיה לא נוכל אנחנו לחתום על חוקים כאלה. אני מאחל לו הצלחה בעבודתו ובהופעותיו הבאות בכנסת.

אני חושב שהחוק הזה, מבחינת ההישגים של האיגודים המקצועיים בעולם, הוא חוק של רוב טובה. אולם לדעתי צריך לגנוז את החוק הזה. יש לפעמים דברים טובים שצריך לגנוז אותם; יש למשל אור גנוז, האור שנוצר בברית העולם, אבל לאחר שהקדוש-ברוך-הוא נוכח שאין העולם יכול לעמוד באור נפלא זה — גנו אותו לעתיד לבוא. נדמה לי שגם החוק הזה הוא בבחינת אור גנוז, ולעת עתה צריך לגנוז אותו עד שיגיע זמן אחר.

ישראל בריהודה (אחדות העבודה — פועלי ציון):
לאיזה זמן?

אליעזר שוסטק (תנועת החרות):

לעתיד לבוא. לצדיקים, כמו האור הגנוז הקרמון.

הטוב שיש בחוק אינו מתאים לתנאי מציאותנו, ובפרטים מסויימים הוא לרעה. ונדמה לי שלא היתה מחשבה עד תומה במשרד-העבודה. החוק הזה הוא לרעת העובדים במדינה, לא רק לרעת נותניה-העבודה או המשק בכלל, ואוכיח זאת.

בדרך כלל קיימות הרבה מדינות שאין נותנים בהן תוקף משפטי לחוקים הקולקטיביים, וענייני העובדים אינם סובלים. באנגליה, באמריקה ובקאנאדה אין תוקף ואין הכרה משפטית לחוקים הקולקטיביים, וברוך-השם ענייני העובדים במדינות הללו אינו כליכך גרוע, תנאיהם אינם כליכך מופקרים. באנגליה אין אפילו חובת רישום החוקים הקולקטיביים בממשלה. אבל שני העיקרים היסודיים הקיימים בעולם והמחייבים הסכמים קולקטיביים: הבטחת קבלת פועלים מאורגנים, דבר שלמענו נלחמו תנועות הפועלים, והבטחת תנאי העבודה. בעיקר שכר — אינם באים בחשבון בתחום הקולקטיביים שלנו, ובשביל חיי העבודה של מדינתנו.

באמריקה ובארצות אחרות יש ויכוחים בקשר לכך אם פועלים צריכים להיות בזמן כניסתם לעבודה מאורגנים מלכתחילה, או שהם צריכים להיות מאורגנים אחרי שנפנסו לעבודה. יש איגודי פועלים הנלחמים על קבלת פועלים מאורגנים, ויש פועלים בלתי-מאורגנים, ולכן צריך להבטיח זאת בתחום קולקטיבי. האם זו הבעיה של חיי העבודה בארצנו? האם סכסוכי העבודה בארצנו היו סביב בעיה זו, שאיגודי הפועלים נלחמו נגד פועלים בלתי-מאורגנים? — לא. אצלנו הבעיה היתה וקיימת: קבלת פועלים של ההסתדרות הכללית או קבלת פועלים של הסתדרות אחרת. גם הם מאורגנים ומרי כרים. מה יפתור בשאלה זו התוקף החוקי להסכמים אלה, גם אם יובטח בהם קבלת פועלים מהלשכה? איני יכול להת-קעט מכן היום, בלשכה שכולנו שותפים לה, קיימות פתרונות שלהן יכול נותן-העבודה, אם הוא שייך להסתדרות

החוק, כי בקשר לכל אותן הזכויות לא יוכל עוד להיות מיוצג עלידי הארגון, ובחיים הפוליטיים שלנו אי אפשר לציין בחוק שזכויותיו לא תיפגענה ולפתור עלידי כך את הבעיה, אם שוללים ממנו את הייצוג. ממילא נפגעת זכותו בעבודה, ואני רוצה להביא לכם הוכחה אחת: בנורבגיה קיימת מפלגת פועלים חזקה למדי, והיא עשתה רבות בשביל הפועלים. בנורבגיה קיים חוק הנותן תוקף משפטי לחוזים קולקטיביים, אולם אין בו הגבלה בנוגע לארגון יציג. החוק מקנה לכל ארגון עובדים השואף להגן על עניני חבריו בפני נותן העבודה, זכות ייצוג. בשווייץ ובארצות אחרות ניתן תוקף משפטי אפילו לחוזים שנעשו עלידי פועלים שלא באמצעות ארגון, והתוקף הזה ניתן עלידי בית־הדין לעבודה. אינני דורש זאת גם בארצנו. אבל מנין הזכות המוסרית האחת לקבוע שארגון יציג צריך שהיה לו מספר כזה או כזה של חברים? אם זה ארגון מקצועי כלל ארצי שיש לו זכות קיום ופעולה בארץ — הוא חייב לקבל את זכות הייצוג.

ובדרך כלל אני רוצה לומר שיש חוקים חיוניים הקודמים לחוק זה, למשל: לשכת עבודה ממשלתית קודמת, בורות חובה קודמת, וגם ביטוח בריאות וביטוח של חוסר־עבודה. קודמים לחוק זה, ואלה נחוצים לנו כעת יותר במדינה מאשר החוק הזה.

על כן אני מציע לשרת־העבודה לנגז את החוק הטוב הזה לעתיד לבוא, ואם היא לא תסכים לכך, מציע אני להחזיר את החוק הזה לממשלה.

נחום ניר־רפאלקס (אחדות העבודה — פועלי ציון):
כנסת נכבדה. לא היה מובנת לי כל־כך הגנתו של חבר הכנסת שוסטק על העובדים; אולי אני האשם בכך. ועוד פחות מובנת לי הגנתו על חברי הסתדרות העובדים במסגרת על ההסתדרות, על חברי ההסתדרות "המיסכנים" המוסקרים עלידי חוק זה. עד כמה שאני מכיר את ההסתדרות — ואני מכיר אותה זה שלושים שנה — הריני יכול לאחל לכל העובדים במדינת ישראל להיות כה "מופקרים" וכה "מיסכנים" כעובדים במפעלי ההסתדרות, אם כי גם אני לא תמיד שבע־רצון מן התנאים.

חיים אריאב (הציונים הכלליים):
ומה בדבר "מולקאן"?

נחום ניר־רפאלקס (אחדות העבודה — פועלי ציון):
קורה לפעמים שחברי הסתדרות העובדים במפעלי ההסתדרות אינם שבע־רצון מתנאי העבודה, אולם גם אז יש להם למי לפנות: לנותן־העבודה, שהוא — ההסתדרות. ואם המצב בנזון זה הוא באמת רע כל־כך, הייתי מציע לכל המעבידים להתאגד ולהעביר את מפעליהם להסתדרות, כדי "להפקיר" שם את הפועלים.

חוק זה אינו מחדש בעצם הרבה. הוא בא לתת גושפנקה חוקית לעובדות הקיימות בחיים. אני זוכר את התקופה בה התחלנו לדבר בהסתדרות על חוזים קולקטיביים, היום קוראים לכך הסכמים קיבוציים. היה זה לפני עשרים וכמה שנים. במשך הזמן השגנו הרבה. הטענה העיקרית היא: מדוע ניתנת הסמכות רק לאיגוד הגדול ביותר, ולא לאיגודים הקטנים, ואפילו לחוזי הפועלים? קודם־כל, אין לדבר על ההסתדרות רק כעל האיגוד הגדול ביותר בארץ. מספר חברי ההסתדרות מגיע ל-526 אלף. ואין זה סתם איגוד גדול בלבד, אלא ממש רוב אוכלוסיית המדינה. ודבר כן על ועדי פועלים. מורו הרב שחושש לאחר מהמסתב אוקטובר החליט המשטר הבולשביסטי ללכת לפי דרך זו, ומי שזוכר

לחשולם פיצויים אפילו כאשר הארגון התחייב לזה בשעת חתימת החוזה. אבל אני שואל: האם נותני־העבודה אינו יכול להיות כל־כך פיקח וברגע של סכסוך עבודה שההסתדרות לא אישרה, לתבוע את כל העובדים באורח אישי לדין באשמת גרימת נזק? הרי החוזה שאתם חותמים מחייב עכשיו כל עובד ועובד. אילו ידעו פועלי הארץ שלאחר קבלת התוקף החוקי של ההסכמים הקולקטיביים עלול כל אחד מהם לעמוד למשפט, אינני יודע אם היו מתלהבים מכך, ויש עורכ־דין גם להתאחדות בעלי התעשייה, גם להתאחדות האיכרים וגם לקבלי הבנק. האם זה לטובת הפועלים שכל פועל יהיה צפוי למשפט? לדעתי, חוץ מכל זה, החוק הוא גם לרעת המשק, כי בענין זה מעוניינים רק נותני־העבודה הגדולים, החזקים והעשירים.

בעולם הגדול, לא רק הסתדרות הפועלים נלחמו על חוזים קולקטיביים. גם התאחדות נותני־העבודה, ונותני העבודה הגדולים, נלחמו על כך, בגלל הפחד מפני התחרות של מפעלים קטנים יותר בעלי הוצאות אומיניסטראטיביות קטנות יותר, שיכלו לדחוק אותם עלידי כך מהשוק. ארצנו איננה יכולה לעמוד במצב כזה. לא כל המשק שלנו מורכב ממפעלים כמו "אתא", ולא כל המשק שלנו מורכב ממפעלים גדולים. אולי הרוב הגדול ביותר של המפעלים שלנו הם דווקא קטנים. האם המפעלים הקטנים יוכלו לעמוד בתנאים של החוזה הקולקטיבי? וזה הרי נוגע גם לעניני הפועלים וזכויותיהם הסוציאליות.

(קריאה: אתה קורא לעצמך בא־כוח ארגון העובדים?)

בהחלט.

וחוק זה פוגע ביסודות הקיום של אלפי פועלים כי מפעלים רבים ייסגרו, ואינני מעוניין בקארטליזאציה ובמונופוליאציה של מפעלים גדולים. כל חיינו וקיומנו הם בפיתוח התעשייה, והדגש הוא דווקא במלאכה יותר מאשר במפעלים גדולים. ולכן אני חושב שחוק זה אינו לטובת הכלל כלה ואינו לטובת הפועלים.

ועוד נקודה. מה בדבר אותם מפעלי העבודה שאין להם תחובת לחתימת חוזים קולקטיביים, למשל מפעלי ההסתדרות? הרי החוק הזה מספיק את כל הפועלים העובדים במפעלי ההסתדרות. לגבי נותני־עבודה פרטיים, התאחדות בעלי התעשייה תחתום בשבילם את החוזה, אולם מה הדין לגבי מפעלי ההסתדרות, עם מי יחתמו איגודי הפועלים חוזים קולקטיביים? ברוסיה היתה תקופה שלא חתמו חוזים קולקטיביים, אולם כיום, אפילו בכל הארצות שמאחורי מסך הברזל קיים הנהיג של חוזים קולקטיביים בין ועדי הפועלים לבין הנהלת הפועלים. האם פועל במקום עבודה הסתדרותי יוכל לתבוע לדין את הנהלת מפעלו? ואינני חושב ששרת־העבודה היתה זקוקה בצו ההרחבה של חוק ההסכמים הקיבוציים כדי לכלול את מפעלי ההסתדרות. היא יכלה לכלול אותם גם בלי צו ההרחבה, ויוצא שהם כעת נשארים מחוץ לחוק, וכל הפועלים העובדים במפעלים הסתדרותיים מופקרים מבחינת חוק ההסכמים הקולקטיביים.

ועכשיו, בנוגע לארגון יציג. בסעיף 27 נאמר, כי הוראות ההסכם הקיבוצי הנדון, שהן נושא לצו ההרחבה, אינן פוגעות בזכות אדם לעבודה עקב חברותו או אי־חברותו בארגון עובדים. אני רוצה שתהיו כנים: התייכות אינו על כך שפועל כזה יסוטר. כאשר ייתן צו הרחבה, פועל כזה בודאי לא יסוטר, אבל לא תהיה לארגונו זכות הייצוג שהיתה לו קודם ולא יהיה לו אותו סיפול בעניני שכר. בעניני עליה בדרגה, בעניני העברה מעבודה קשה יותר לעבודה קלה יותר, בעניני

אבל כאן, לפי דעתי, אחרי המלים „חוק זה אינו חל על הסכמים שנעשו לפני תחילתו“ צריך להוסיף, שהוא חל מאותו רגע שמחדשים אותו. הואיל וכל חוזה קולקטיבי כוחו יפה לשנה בערך, אזי אם החוק הזה יפורסם בעוד חודש, הרי שכל החוזים הקולקטיביים עוד יתקיימו עד סוף השנה כפי שהתקיימו; אבל כשיבוא החידוש צריך להביא בחשבון את תנאי החוק הזה.

יעקב ריפתין (מ"מ):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת הנכבדים. חבר-הכנסת שוסטק צייר לפני הכנסת תמונת בלהות ממש, גיהינום: מה יכול להיות אם יהיה תוקף חוקי לחוזים קולקטיביים.

אם חבר-הכנסת שוסטק, למשל, דואג כמוני שלא תהיה נה אספקציות משפטיות נגד הפועלים ושיאפשר יהיה להציג ניש פועלים — ולפי דעתי אי אפשר להעניש פועלים בקשר עם הזכות הבלתי-מעוררת לשבות, כי היא זכות קדושה של האדם העובד — אז קודם כל יש פה הצעה ששמענו מפי חבר-הכנסת בקר האומר, שענין הסיפויים בכלל אינו צריך להיות דיוצדי ואין להטילו קודם כל על ארגוני הפועלים. אולי נרחיב זאת קצת לגבי הגנת הפועלים, אם אתה מדבר בשם עניני הפועלים גם בקשר עם חוזה זה.

יש כר נרחב לטפל, על בסיס הצעת חוק זה, בהגנת עניני הפועלים, אבל כל הנימוקים הבלתי-נכונים והנכונים — היו גם דברים נכונים, סוף-סוף אי אפשר לדבר חצי-שעה ולא לאמר שגם דבר נכון — כל הדברים האלה שאמר חבר-הכנסת שוסטק התכוונו לדבר אחד: להגן על איזה אנאכרוניזם, על הזכויות של הסתדרות העובדים הלאומית, בניגוד להסתדרות העובדים הכללית. זה הדבר הגדול.

מדוע אני אומר כי זה אנאכרוניזם — ובמידה מסוימת האנאכרוניזם הזה קיים גם בניסוח של החוק — ? כי התהליך הוא אחר. הסתדרות העובדים פתחה קודם כל את שעריה — על כל פנים לפני נוסח ההחלטה — לגבי האיגוד המקצועי, לפני הפועל הערבי. אזי שלב ראשון, ואני מקווה שהסתדרות העובדים תפתח לפני הפועל הערבי ותתן לו שוויון של זכויות ושל חובות.

יש הסכם עם הפועל המזרחי בקשר עם האיגוד המקצועי של ההסתדרות. אינני מתאר לעצמי שהפועלים הדתיים יסבכו זמן רב את המצב הזה, שהם יהיו סניף של מפלגה מאוחדת של פועלים ולא-פועלים לפי הסטאטוס החדש, והיא שיאפה להיכנס להסתדרות העובדים תגבר.

אני יודע שרק לפני זמן קצר, בוועידת ההסתדרות שחבר-הכנסת שוסטק מייצג אותה — בעכו, נדמה לי — שם גם כן היה איזו מלחמה של מיעוט על הצטרפות להסתדרות העובדים; ואינני יודע אם חבר-הכנסת שוסטק נמנה עם מיעוט זה. על-כל-פנים אין להגן בפאתוס כזה על דברי שכוונתו לתת גושפנקה חוקית לפילוג ארגון מקצועי של מעמד הפועלים. אני חושב שהגיע דוקא הזמן ללכת בכיוון ההפוך, וכפי שאני אומר מדי פעם בפעם, לא לאמר באופן אנונימי: המדינה, שהיא המולדת של העם היהודי; יודעים — זו ישראל. אז כמה צריך לאמר: ההסתדרות המייצגת את פועלי ארץ-ישראל? יש לה שם: ההסתדרות העובדים הכללית. אם תהיה איזו קאטאסטרופה עולמית או איזו רעידת אדמה, ותהיה הסתדרות עובדים אחרת מייצגת, אז הכנסת תתקן זאת. על-כל-פנים המדינה אינה יכולה לתמוך במגמות של אנארכיה.

גם חבר-הכנסת אריאב הוא בענין זה קצת אנאכרוניסטי; אינני יודע אם הוא נדבר עם חבר-הכנסת רימלט. חבר-הכ-

את הימים האלה יודע את החוק על פיקוח עבודה. חוק זה נתן רשות לחוקי העובדים בכל מסעל ומסעל לדאוג למפעל, לקבוע את מחירי התוצרת במפעל, וכיוצא בזה. מה הושג? — הושגה אנארכיה בפרוסס הייצור, ובשנת 1918 ביטל השלטון את החוק. המעבידים, ואני מוכן לכנותם בשם נותני-עבודה, רוצים להנהיג את האנארכיה הזאת. חוק זה בא להילחם נגד האנארכיה, שהיא אחת מן התכונות הגרועות ביותר במשטר הקאפיטאליסטי. אינני אומר שיש בחוק זה כדי לבטל את האנארכיה, אבל על כל פנים יש בו כדי להחלישה. על כן בא סעיף 25 המדבר על הרחבה. והוא הוא לפי דעתי החידוש העיקרי בחוק זה של הסכמים קיבוציים.

אינני מסכים, לא במקרה זה ולא במקרים אחרים, שהרשות תינתן לאיש אחד בלבד — סמכות לשר. וכפי שאומר הפתגם הרוסי — „כל אחד הוא בסדר, אבל שניים טובים ממנו, ושלושה — טובים עוד יותר“.

אני מקבל את הסעיף המדבר על מועצה, אולם לא די בכך שלמועצה תהיה דעה מייצגת בלבד, כי אז יכול השר להתייעץ — ולעשות בדיוק את ההיפך. ואם כך, אפשר לשאול: לשם מה צריך בכלל להתייעץ? בקשר לכך רוצה אני לספר מעשיה אחת. ליד וילנה הייתה עיירה קטנה בשם טרוקי, ובה התגורר יהודי אחד שנסע לעתים תכופות לוילנה, ובחזרו היה מספר שקרים על וילנה. שאלוהו: לשם מה אתה נוסע, הרי יכול אתה לשבת פה בטרוקי ולהוסיף לספר שקרים על וילנה? ענה: אם לא אסע הרי לפעמים אוכל לומר במקרה גם את האמת. כנראה יש צורך בהתייעצות — כדי לדעת כיצד לעשות את היפוכו של הדבר המוצע.

כשם שישנה ועדת שחרורים ליד השר בקשר לבתי-הסוהר, בנוגע לעבריינים צעירים, כך צריכה גם כאן להיות מועצה שלפי המלצתה אפשר יהיה לעשות הרחבה. הייתי רוצה בכל נפשי ובכל מאודי בהרחבה זו גם כאן, כדי להחליש את אפשרויות האנארכיה. בשוק העבודה.

חבר-הכנסת אריאב הוא נגד הרחבה עלידי השר, והביא דוגמה של „סולל בונה“. אני רוצה להפנות את תשומת-לבו, שהוא טעה קצת בסעיף 25. סעיף 25 דן בהרחבה לפי בקשת בעל ההסכם הקיבוצי הכללי. הסכם, חוזה קולקטיבי, אם הוא קיים עם „סולל בונה“ — במקרה זה „סולל בונה“ הוא צד לחוזה קולקטיבי מיוחד, כי הוא מפעל אחד. אזי הדוגמה איננה מתאימה; המשל הוא משל, אבל הנמשל אינו מתאים למשל.

אני מקדם את החוק הזה בכללו בברכה, אבל יש להכניס בו מספר תיקונים. הואיל ואינני חבר בוועדת-העבודה, אומר כמה מלים. סעיף 14 אינו מניח את דעתי. סעיף 14 אומר, „הסכם קיבוצי לתקופה בלתי-מייצגת, רשאי כל צד לבטלו במתן הודעה מוקדמת על כך לצד השני במעמד הקבוע לכך בהסכם, ואם אין קביעה בהסכם, שני חדשים לפחות לפני יום הביטול“. אין זה נכון. אם בהסכם קבוע הזמן, הרי שכל צד יודע וחדשים מסוימים, ואם אין הזמן קבוע — הרי תקופה של חדשים איננה מספקת, הזמן הוא קצר מדי.

הערה אחרונה: בסעיף 35 נאמר כי חוק זה „אינו חל על הסכמים שנעשו לפני תחילתו“. אבל אני מתנגד, ובתוקף, לכל רטרואקטיביות, לא רק בכל חוק פלילי אלא גם בכל חוק אזרחי, כי זה יכול להכניס את כל המשפט שלנו לסכך. רק פעם אחת נהגנו באופן יוצא מן הכלל, לגבי חוק למניעתו וענישתו של הפשע השמדת עם, תשי"ז — 1950. זו היתה הפעם היחידה שנהגנו באופן יוצא מן הכלל.

זה ענין למשאומתן חפשי או להיאבקות חפשית בין הצדדים, או להסדר או בירור בין הצדדים, אבל אנו איננו דנים בחלל ריק. אין אנו עוסקים כאן רק בדיבורים, בניסוחים, בפורמולות ובנייר, וצריך להיות קשר כלשהו בין הכנסת ובין החיים.

שרת'העבודה סיימה את נאומה בברכה ובציון מאורע מסויים והודעה על פרס. שרת'העבודה אמרה שיהיה פרס על מחקר בענין יחסי עבודה וחווים קיבוציים. אני מקדם בברכה את ההודעה הזאת של שרת'העבודה. אבל אם מותר מעל כימת הכנסת לברך או לעודד — אני חושב שזהו הרגע המתאים לעודד ולברך את חתן הפרס האמיתי, שהוא עורך עליירי נסיונו המעשי את המחקר הממשי — הוא ציבור הפועלים הנלחם עכשיו, בגמר השנה הזאת, על התוכן של החווים הקולקטיביים לשנה הבאה, ואני מרשה לעצמי, במקביל לברכתה של שרת'העבודה, לברך את ציבור הפועלים הזה, שבראשו וראשונה יצילת לשבור בהקדם — לאחר התקדימים שנעשו — את המועקה של שיטת הקפאת השכר. ואם אפשר להביא משהו לציבור הזה בתור בשורה להתקדמות, הרי זה ראשית, שהחקיקה בכנסת תקדם את הענינים שלו, והמסגרת הזאת יש בה משהו של התקדמות, אם יתקנו פרטים; ושנית, שנאמר, אנו, אנשי ציבור הפועלים בכנסת, לציבור הזה, שייאבק בבתי'החרושת, שייאבק במקומות'העבודה, שייאבק מלחמה בלתי'גרתעת על הטבת תנאי החיים, על הטבת תנאי העבודה, וקודם'כל על שבידת הקפאת השכר. כי זה נחוץ לציבור הפועלים, זה נחוץ לעבודתו. הכבלים האלה הם כבלים שמן ההכרח לפרוץ ולשבור אותם. אם הציבור הזה ידע שמצד אחד ניתנת לו הזדמנות לבסס את הישגיו בדרך של מסגרות חוקיות נוספות, ומצד שני ניתנת לו כיוון למלחמתו, שאין שום תחליף למלחמתו החפשית הזאת בשום חוק — אזי, ורק אזי, נתרום בכך — ואני מדבר על אנשי ציבור הפועלים בבית הזה — תרומה חשובה לקידום עניינו של ציבור הפועלים, וגם נעלה את היחסים עם נותני'העבודה, שאני מחשיב אותם מאוד, על שלב גבוה ונאות יותר.

היו"ר א. י. גרינברג :

רשות'הדיבור לחבר'הכנסת וילנר ואחריו — לחבר'הכנסת שוקן.

מאיר וילנר (מקי"י):

אדוני היושב'ראש, חבר'הכנסת, הסכמים קולקטיביים הם אחד ההישגים של מעמד הפועלים. מבחינה זו אפשר להתייחס בחיוב למתן תוקף חוקי להסכמים קולקטיביים. אולם החוק שהוגש לכנסת אינו בא לתת תוקף חוקי להסכמים קולקטיביים בלבד. הסוכריה המתוקה הזאת מוגשת לכנסת ומוגשת למעמד הפועלים, ויש בתוכה טיפת רעל.

החוק הזה מכניס אלמנטים ברורים של חוק הקרוי כאן בלשון עדינה "חוק ליישוב סכסוכי'עבודה". הוא יוצר את ההתחלה, את הניצנים החוקתיים הראשונים לתיווך ממשלתי, לבוררות ממשלתית, למתן תוקף למוסד ממשלתי בתיווך בענייני סכסוכי עבודה. ומהגדרות של "יישוב סכסוכי עבודה", של "תיווך" והיוקקות לבוררות, ועד לדרישה האנטי'פועלית אשר נציגיה הקאפיטליסטיים כאן, תנועת החרות והציונים הכלליים, דרשו — בוררות חובה, אין הדרך רחוקה. זאת אומרת שלילת חופש המאבק המקצועי, זאת אומרת שלילת זכות השביתה של הפועלים; זאת אומרת התערבות וכפייה מצד הממשלה. וכל ממשלה במשטר קאפיטליסטי היא ממשלה הפועלת למעשה לטובת המעבידים, גם אם אלה

נסת רימלט הוא כבר חבר בהסתדרות העובדים, וחבר'הכנסת אריאב עודנו נואם נאומים מלפני חברותו של חבר'הכנסת רימלט בהסתדרות העובדים. גם כאן צריך היה קצת לתקן את הלוח.

ישנה כאן שאלה שניה, ולפי דעתי היא שאלה נכבדה — שאלת ועדי הפועלים לגבי סוג מסויים של הסכמים. החוק הזה דן בשני סוגי הסכמים: הסכמים ארציים לגבי ענף שלם, והסכמים לגבי מפעל מסויים — הסכמים מיוחדים. אני סבור שלגבי המפעלים המיוחדים וההסכמים המיוחדים יש מקום למחשבה על תיקון החוק, בקשר עם הבטחת זכויות גם של ועדי הפועלים המקומיים.

ישנה שאלה שאולי היוריסטים יסבירו אותה, — ושרת'העבודה בודאי גם היא תוכל להסביר אותה — כוונתי לענין הרישום. אינני מתנגד שירשמו; מדוע לא ירשמו את החורזים? יהיה סדר ויהיה סטטיסטיקה וידיעה. אבל אני רוצה לומר במפורש, שלא מתקבל על דעתי — ואני מתאר לעצמי שזה גם לא יתקבל על דעתה של הסתדרות העובדים — שהרישום הזה, שאינני מתנגד לו, הוא תנאי להיותו של החוזה הקולקטיבי בעל תוקף משפטי. הוא איננו תנאי, כי יש כל מיני אפשרויות שחוזה קולקטיבי יוכל לא להגיע לרישום. יכולות להיות הונחות, או שמכיוון של אגודה מקצועית לא יעביר את החוזה בזמן, או תקלות אחרות. בכלל, יש כל כך הרבה דרכים ביוורקאטיות. אינני אומר שהבירוקראטיה היא רק דבר רע, אבל גם דבר רע. או, העובדה שהחוזה נרשם או לא נרשם — אין זה האקט המכריע לגבי ערכו של חוזה קולקטיבי. האקט המכריע הוא: אם היה חוזה קולקטיבי, ולא: אם הוא נרשם במשרד'העבודה. נרשם במשרד'העבודה — בבקשה, תבוא עליו ברכה, על משרד העבודה ועל החוזה גם יחד.

יש שאלה נוספת, בקשר עם ההרחבה. אינני חושש, כמו חבר'הכנסת אריאב, מפני הרחבה. אינני מבין למי יכול לה'יות ענין בכך, שיהיה איזה שטח הסקרי, איזה אזור מפורז, ששם קיים שוק שחור כזה של החיים המקצועיים — ששם לא מפעל המשאומתן לא מצד נותני'העבודה ולא מצד הפועלים.

אבל כאן מופיע סעיף מסתורי במידה מסויימת, על איזו מוצעה מיעצת, לפי חוק שאנחנו לא ראינו אותו. נזכר כאן חוק סכסוכי עבודה — איזה קול מעבר לעולם הקיים; הכנסת לא דנה בו, אינני יודע למה מכוונת המועצה הזאת, אני חושש מאוד מפני חוק כזה, אינני יודע מה יש בו. אולי החשש הוא בלתי'מוצדק, אבל אינני מוכן לקשור את עצמי בדיון זה לגבי חוק ששום חבר'כנסת לא קרא אותו והוא עד עכשיו במחלתו. כשהחוק הזה יובא — נזון בו, בעיקר כשאני חושב שמיותר לחלוטין להתייעץ אם צריך להרחיב או לא להרחיב. בני הזוג הזה, שלפעמים יש ביניהם הסכם ולפעמים יש ביניהם מריבה — הסתדרות העובדים הכללית והתאחדות בעלי'התעשייה — אפשר לשאול אותם. ואיזה ענין יש פה למועצה כלשהי? הצדדים ישנם, ואם השר או ועדת'העבודה ירצו לשאול את מישהו — יקראו לצדדים. אנשי הסתדרות העובדים הכללית והתאחדות בעלי'התעשייה יבואו, וישאלו אותם. עלי'כל'פנים, הכנסת אינה יכולה לקבל על עצמה התחייבות מוקדמות לגבי חוק זה.

מובן שהעיקר איננו במסגרת החוק. השאלה היא בתוכן. ואני רוצה להוסיף כאן משהו לתוכן. קודם'כל, אני מסכים בהחלט למה שאמרה שרת'העבודה, שהחוזה הקולקטיבי והחוק בענין זה אינם צריכים להיכנס לתנאי העבודה.

החירות והמיליונרים, שעת־החירות והרווחים האגדתיים, שעת־החירות וההתעשרות האגדתי, שעת־החירות וספר הנשוי מים? על כך לא כתבו מאמרים ראשיים, אלא מנצלים כל שעה שהיא שעת־חירות ושאניה שעת־חירות, כל מצב מלי חמה ומצב שלום — להוריד את שכרם של הפועלים. הם רק מחפשים נימוקים ותירוצים לייאש את הפועלים במאב. בקם, אבל מעמד הפועלים — ולא רק הפועלים העובדים עבודה גופנית, אלא יחד אתם הפועלים העובדים עבודה רוחנית — מוכיח שאינו נכנע ללחץ, לאיומים, לדמגוגיה מצד המעבידים הצוברים הון תועפות, ושום תרומות לא יוכלו להסתיר את העובדה שהעשירים מתעשרים גם כיום הנה, ורווחיהם גדלים יותר מאשר בתקופות קודמות.

למעבידים יש אמצעים מעשיים — ולא צריך לראות את הדברים בצורה פורמאליסטית בלתי־אנושית; המעבידים יכו לים להגביר את שיתות ההוצה. הם אינם נותנים פיצוי מתי אים לעליית המחירים, כי אינדקס היוקר הוא מזויף, גם כאשר ניתנת תוספת יוקר. יש להם אלף דרכים כדי להוריד את שכר העבודה הריאלי, על־ידי כל מיני מאניפולאציות של האוצר לשינוי ערך המטבע, כל אלה מורידים את שכר העבודה הריאלי, ולפועלים אומרים: תהיו שומרי חוק, שמרו על קדושת החוזים. יש חוק חיים, והוא — זכות קיומו של הפועל והגנה על רמת החיים שלו, וכל מיני „טריקים“ מש־פטיים ותחבולות מצד הממשלה והמעבידים, שהיא תומכת בהם, אינם יכולים לשלול את הזכות הטבעית של הפועלים להגן על עצמם מפני הורדת רמת חייהם, ועכשיו יש סנה רצינית, כי גם בעתון „דבר“, עתונה של שרת־העבודה, נכת פרסמה כתבה האומרת שיש לבטל את האינדקס של חישוב המחירים. גם אנו מציעים לשנות את האינדקס, אבל כדי שיהיה אמיתי ויתאים לעליה המעשית של המחירים. ואילו העתון של שרת־העבודה מציע לשנות את האינדקס כך שיבטא עוד פחות את עליית המחירים האמיתית, הוא רוצה לשמור על רמת הרווחים הגבוהה של המעבידים, כדי לחיות בשלום בית, כדי להגיע אתם להסכמים נגד האינטרסים של הפועל לים. ומשום כך מציעים אותם חוגים לקראת חידוש החוזים הקולקטיביים העלאה מסויימת בשכר היסוד, כדי לרמות שוב את הפועלים, לתת להם העלאה חד־פעמית ולשבור את תוספת היוקר בדבר המבטא, ולו גם במשהו, עליית המחירים הממשית. הפועלים מחוגים שונים, גם ממפלגתה של שרת־העבודה, תובעים, לוחצים ועומדים בראש שביטות, פועלים חברי מפא"י, לאו דוקא חברי המפלגה הקומוניסטית, בניגוד למנהיגי מפא"י והממשלה, תובעים העלאת שכר כ"ל של 30% לשינוי האינדקס, אבל בכיוון של אמת ולא בכיוון של ליוף נוסף.

הערה אחרונה בקשר לארגונים שעליהם מדובר. אני חושב שקיימים של ארגונים פועלים נפרדים הוא בלתי־מוסרי. עצם הדבר הוא נגד הפועלים. והרי גם שרת־העבודה מבינה מה שכתוב במאניפסט הקומוניסטי, שכוחם של הפועלים הוא באחדותם ובארגונם — אף־על־פי שהטעם שהיא מסכימה לזה הוא מפני שזה כתוב גם במסמך של ארגון העבודה הבינלאומי. עצם קיומם של ארגונים המפלגים את הפועלים בא אף ורק לשרת את הקאפיטאליסטים, כי גם לפועלי תנור עת החרות יש אותו אינטרס שיש לכלל הפועלים, אינטרס נגד המעמד השני, נגד המעבידים למיניהם. עצם העובדה שאתם מארגנים את הפועלים באופן נפרד, מפלגים אותם על בסיס אידיאולוגיה פוליטית, מחליש את מעמד הפועלים, ופירושו הוא שאתם מתנגדים לאינטרסים הפועליים, ושום דיבורים לא ישנו עובדה מכרעת ומשכנעת זו.

המבצעים את האינטרסים של המעבידים הם נציגים של מס־לגות פועלים מסויימות.

לכן אנו מתריעים קודם־כל נגד סעיף 27 של הצעת החוק, המכנים מושג של „מועצה ראשית ליחסי עבודה הפועלת מכוח חוק ליישוב סכסוכי עבודה, תשס"ו — 1954. אין מועצה חוקית כזאת, על־כ־לפנים אין חוק סכסוכי עבודה.

אידוב כהן (המפלגה הפרוגרסיבית):
עוד יהיה.

מאיר וילנר (מק"י):

אני מקווה שלא יהיה. על־כ־לפנים, אני רוצה שלא יהיה. והפועלים צריכים לראות שהממשלה רוצה כאן, חוך פריצת דלת, בהסכמת הפועלים למתן תוקף חוקי לחוזים קולקטיביים, להוביל את הפועלים לנסיגה חמורה מהישיגיהם, לנסיגה חמורה ממעמדם המבטיח להם עכשיו, על־כ־לפנים מבחינה חוקית, חופש שביתת חופש המאבק המקצועי.

כן אנו תובעים לא רק שלא להביא חוק ליישוב סכסוכי כי עבודה, אלא גם לבטל את המועצה הקיימת ליישוב סכסוכי עבודה.

אנו מתנגדים לכל המגמה הזאת, שממשלה קאפיטאליסטית תתערב בסכסוכי עבודה, כי היא יכולה להתערב אך ורק לטובת המעבידים. ובזמן האחרון יש לנו דוגמות לכל. האם לא היתה זו הממשלה — משרד־העבודה — שהתערבה נגד שביתות הפועלים ב„אחא“ ובבתי־הזיקוק? האם לא מר־פיעה הממשלה בחיים היום־יומיים של המאבק המקצועי כגורם לטובת המעבידים ונגד הפועלים? זהו הדבר העיקרי שיש לנו להעיר להצעת־חוק זו.

הערה שניה, לגבי תחולתו של ההסכם הקולקטיבי. אנו מציעים שהסכם קולקטיבי לגבי ענף עבודה מסויים תחולתו תהיה על כל המפעלים בענף. כל הנימוקים שהובאו כאן על־ידי נציגי הנהלת החרות נגד הצעה זו, מוכיחים רק דבר אחד, שלמרות כל הדיבורים הסוציאליים — אם להתבטא בעריונות כפי שצריך להתבטא בפארלאמנט — הרי הם רק מגינים על המעבידים, וזוהי הסיבה שאין הם מסכימים להר־חיב אוטומאטית את תחולת החוזים הקולקטיביים על כל המפעלים באותו ענף. כמובן, אנו מציעים זאת רק בתנאי אחד: לעולם לא לשם הרעת תנאי העבודה של העובדים, כי חוקי העבודה תכליתם היא אחת — להגן על העובדים מפני הנגישות של המעבידים. אין להסכים לכך שחלק מהמעבידים ייהנה בחסות החוק מתנאים מופקרים בעבודה.

הערה שלישית, לבעיית הפיצויים. חבר־הכנסת שוטסק רצח לנמק את התנגדותו ל„חוק הטוב“, כפי שאמר, מתוך האינטרסים של הפועלים. ראשית, אם החוק הוא טוב, לא יפגע בפועלים; שנית, החוק לא יפגע בפועלים אם הפיצויים והעונשים לא יהיו דרצדיים, ולא יהיה זה בלתי־צודק, כי התנאים אינם שווים, ואי־אפשר לקרוא לדון פועל ששובת אם התנאים נשתנו, והרי במשטר קאפיטאליסטי תנאי הפועל עלים והמעבידים אינם שווים. הרי עובדה היא שהקאפיטאליסטים אצלו מרבים לדבר על שעת־חירות, אבל בשעת־חירות או בשעת־מלחמה, כאשר הפועלים שופכים את דמם, המעבידים צוברים הון, עוסקים ברווחי מלחמה. ועכשיו אתם רוצים לנצל את היסטרית המלחמה, שאתם דוחפים אליה, כדי לבלום את מאבק הפועלים להעלאת שכרם לקראת חיי־דוש החוזים הקולקטיביים. ואין זה מקרה שבעתון מסויים הופיע מאמר ראשי תחת הכותרת — „שעת־החירות ושכר הפועלים“, מדוע לא הופיע מאמר ראשי בשם, כגון: שעת־

כמים אלה. ואם אנחנו עומדים עכשיו לחוקק חוק על הסכמי עבודה קיבוציים, היה חשוב מאד שהחוק זה ידאג לכך שהסכמי העבודה הקיבוציים אמנם יקוימו. במצב כפי שהוא קיים כיום בארץ מחייבים הסכמי העבודה הקיבוציים למעשה רק צד אחד, את נותני העבודה, כי ברגע שנותני העבודה מפירים חוזה עבודה קולקטיבי, מפעילים נגדם את הסנקציות שהן בידי האיגוד המקצועי — שביתה. ומשום כך מעטים מאד המקרים שבהם יש הפרות של הסכמי עבודה מצד נותני העבודה.

לעומת זאת, הנה דווקא בזמן האחרון, בשנה או בשנתיים האחרונות, אנחנו עדים למספר רב של הפרות הסכמי עבודה קיבוציים מצד הפועלים. לעתים קרובות ההפרות האלו אינן על דעת האיגוד המקצועי או על דעת ההסתדרות. אולם לאיגוד המקצועי אין די כוח, והסמכויות שלו אינן מספיקות כדי להביא לידי כך שהעובדים שהוא מייצג וששומם חתם על הסכמי עבודה יקיימו את ההסכמים.

בבואנו לחוקק חוק של הסכמי עבודה קיבוציים, יש איפוא להבטיח קיום הסכמים אלה. אבל החוק, לפי ההצעה שלפנינו, אינו עושה זאת.

חברי הכנסת שקדמו לי הזכירו סעיף 24 שבהצעת החוק, שלפיו לא תחול חובת פיצויים על המעבידים או על ארגון העובדים בקשר להפרת הסכמי עבודה קיבוציים. אני חושב שסעיף זה אינו טוב. אם שני צדדים חותמים על הסכם, הרי הם חייבים גם לשאת באחריות לקיומו. אין סיבה שדניו של הסכם עבודה קיבוצי יהיה שונה מדניו של כל הסכם אחר בעל תוכן כלכלי. בכל הסכם אחר, אם צד אחד מפר אותו, הצד הנפגע רשאי לתבוע שהצד שהפר את החוזה יישא בנזקים שגרם על-ידי ההפרה. קשה להבין למה דווקא הסכמי עבודה קיבוציים צריכים להיות יוצאים מן הכלל מבחינה זאת. אחד מתפקידי החוק הוא להבטיח שגם ארגוני העובדים וגם הארגונים של נותני העבודה החותמים על הסכמי עבודה קיבוציים יידעו שבמקרה של הפרה תחול עליהם האחריות, ואפשר לתבוע על כך לדין ויש חובה לשאת בנזקים שנגרמו. אין זה חידוש. יש מספר ניכר של ארצות שבהן קיימת חובת פיצויים וחובת תשלום נזקים במקרה של הפרות הסכמי עבודה. נתקן תיקון חשוב אם גם אנחנו נדאג לכך שכל צד בחוזה כזה יידע שבמקרה של הפרה יהיה עליו לעמוד בנזק ולשלם פיצויים.

דובר כאן על בוררות חובה. כמה חברה נכנסת ציינו שאין מקום לחוק הקובע בוררות חובה. גם המפלגה הפרוגרסיבית אינה דוגלת בבוררות חובה, ואנו חושבים שיש צורך להשאיר בידי האיגוד המקצועי חופש פעולה. אבל למעשה, כפי שצוין כבר, קיימת חובת בוררות בכל אותם המקרים שבהם יש חוזים קולקטיביים, מפני שהחוקה הקולקטיבי קובע באחד הסעיפים שלו שסכסוכים הפוראים במפעל הקשור בחוזה עבודה קיבוצי צריך להתברר על-ידי בוררות חובה. עכשיו אין בורריות כאלה מתנהלות למעשה, משום שהתנאים אינם מאפשרים בורריות. כאשר מתעוררים סכסוכים בתקופת החוזה, נפתרים הם בהתאם ליחסי הכוחות, וזוהי הצד היכול ללחוץ בצורה חזקה יותר. ואף אם אנו מתנגדים לחוק שיקבע בוררות חובה בכל מקרה של סכסוך עבודה, צריך להבטיח שהחוזים הקולקטיביים יקוימו. גם סעיף הבוררות בחוזה הקיבוצי יש לקיים מן העל-יד כך נציגל מהרבה סכסוכי עבודה מיותרים. הנה בשבוע האחרון פרץ סכסוך כאן בירושלים, במפעל תעשייתי הקשור בחוזה עבודה קולקטיבי עם האיגוד המקצועי. אף-על-פיכך פוצה שביתה, ואילו היה חוק המבטיח קיום החוק הזה, ייתכן שהיינו מונעים שביתה זו...

אליעזר שוסטק (תנועת החרות):
ההסתדרות לא אישרה את הסכסוך הזה.

והערה אחרונה ביחס לארגון שכבר אינו קיים — ארגון המועלים הערביים, שסיים את פעולתו. מפני שקיומה שהפך עלים הערביים יוכנסו שותפים לחברות להסתדרות וללשכות העבודה.

אחד הכתמים המוטלים על מדינת ישראל היא העובדה שעד היום הזה מאורגנים לשכות העבודה וארגוני העובדים על בסיס לאומי, דבר שאינו קיים גם בארצות קאפיטליסטיות, אלא בארצות שבהן קיים משטר גזעי, כגון בדרום אפריקה.

לא פה המקום לפתור את כל השאלות האלה. אבל גם מעל במת הכנסת אנחנו פונים לכל נציגי הפועלים — לא מוכרחים להיות סוציאליסטים לשם כך, אלא פשוט להיות דמוקראטים — להפסיק את הדבר הזה, שארגוני הפועלים ולשכות העבודה יהיו מבוססים על בסיס גזעי, בסיס לאומי. ישראל אינה צריכה להיות, אפילו באופן חלקי, דרום-אפריקה.

היו"ר א. י. גרינברג:

רשות הדיבור לחבר הכנסת שוקן, ואחריו — לחבר הכנסת אלמוגי.

גרשום שוקן (המפלגה הפרוגרסיבית):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת הגבבדים, שרת העבודה, כאשר הביאה לפנינו את הצעת החוק הזה, אמרה שהחוק להסכמי עבודה קיבוציים הוא בבחינת גולת הכותרת של חוקי העבודה. שרת העבודה צדקה בצינה את החוק במלים אלו, ואני רוצה לשאול: האם כבר הגענו לשלב שבו עלינו לשים את גולת הכותרת על התחיקה הסוציאלית שלנו?

חוקים סוציאליים, מטבעם, עוסקים בחלוקתה של ההכנסה הלאומית. אולם, כדי שחיה הכנסה לאומית שאפשר לחלק אותה, יש קודם-כל לדאוג לכך שיהיה ייצור לאומי שיבטיח הכנסה לאומית שחולק להיות נושא לתחיקה סוציאלית. אין להכחיש שבתחום התחיקה הסוציאלית הגענו להישגים שיש להתכבד בהם. אולם אנו מפגרים מאד בשטח המדיניות הכלכלית שצריכה להבטיח את הייצור כיסוד לתחיקה הסוציאלית. בלי רמה גבוהה של ייצור גם התחיקה הסוציאלית הטובה ביותר תישאר משוללת יסוד וחסרת תוכן.

חבר הכנסת בקר אמר שלמעשה אין החוק הזה מחדש הרבה בתוכנו. אני מסכים לדברים אלה של חבר הכנסת בקר. ונדמה לי שבמבחינה זו אין חוק זה ברגע זה צורך חיוני למדינה. יש הרבה דברים שהם חיוניים יותר.

המפלגה שאני חבר בה דוגלת בלשכות עבודה ממלכתיות. היא רואה בכך אחד הדברים האלמנטריים ביותר, שיש להבטיח אותם כדי שתהיה חלוקת עבודה צודקת. אולם עד כה לא הצלחנו להשפיע על שאר המפלגות, על מפלגות הרוב, לקבל את הדרושה הנאות, וחלוקת העבודה עדיין אינה מובטחת על-ידי לשכות עבודה ממלכתיות.

כבר הזכירו כאן את הצורך בחוק ליישוב סכסוכי עבודה. גם בשטח זה עשינו מעט מאד, והדבר גורם לנזקים רבים בחיינו הכלכליים.

גם בשטח של הסכמי עבודה קיבוציים יש דברים הטעונים בירור וסידור על-ידי חוק. אבל דווקא בנקודות אלו החוק הזה אינו דן ואינו מתקן את הפגמים הקיימים.

צוין כאן שקיים משטר של הסכמים קולקטיביים בקנה מידה רחב. חלק גדול של התעשייה, של פועלי התעשייה, עובדי דים לפי הסכמי עבודה קיבוציים. אחת הבעיות הסיוודית לגבי הסכמי עבודה קיבוציים היא כיצד להבטיח את קיומם של הסכמי עבודה קיבוציים.

והיקונים לדיון בוועדת העבודה: בסעיפים 19 ו-33 של החוק לא ידוע, מה יהיה בתקופת הזמן שפקע תקפו של ההסכם, ואם יתנהל משאומתן על הסכם חדש. ההוראה אומרת: „הוראות שבהסכם קיבוצי בדבר תנאי עבודה, סיום עבודה, וחובות אישיות המוטלות לפי אותן הוראות על עובד ומעביד וזכויות המוקנות להם, יראו אותן כחוזת עבודה בין כל מעביד וכל עובד שעליהם חל ההסכם, ותקפן אף לאחר פקיעת תקפו של ההסכם הקיבוצי, כל עוד לא שונו או לא בוטלו כדין.“ נגיה, שבחודש דצמבר פקע תקפו של הסכם ומתחילים במשאומתן, ההוראות יישארו בתקפן עוד שנים שלוש חודשים כל עוד אין הסכם חדש. על פי ההוראה יש חובה לבוא לעבודה על העובד לעבוד. בתוך המשאומתן עלולים להכריז שביטול — וזה נותן עילה לנותן העבודה לתבוע את הפועלים לדיון לפי הסעיף הזה. אני בטוח שלא התכוונו לכך וצריך להבהיר זאת או לשנות.

אני מצטרף להתנגדות לסעיף 24. סעיף 24 אולי יוסיף פירוש לעורכיו, אבל יביא לידי אנרכיה במפעלים רבים. חבר הכנסת שוסטק טעה. באנגליה העבירו את חוק הא"י גוד המקצועי עוד בשנת 1887. ממשלת המנדט עמדה לסרסם הצעת חוק האיגוד המקצועי בארץ. למעשה גם פירסמה את חוק האיגוד המקצועי, אולם משום מה לא פרסמה אותו ב„רשומות“ ומשום כך אינו קיים. אי אפשר לטעון שאין באנגליה חוקים המאשרים את פעולות האיגוד המקצועי ונותנים לו גושפנקה חוקית.

אליעזר שוסטק (תנועת החרות):

יש פה אי-הבנה. אמרתי שאין חוקך משפטי, ולא שלא ניתנת גושפנקה חוקית.

יוסף-אהרן אלמוגי (מפא"י):

חבר הכנסת שוקן דוּגא בצדק לרמת הייצור. אולם אני אינני מכיר גורם אחר בארץ שבולט כזה ובמלוא הכוח פעל למען הגברת הייצור מלבד ההסתדרות. ההסתדרות היתה הראשונה ששלחה פועלים להשתלם בחוץ-לארץ כדי להעלות את הייצור; היא היא שדרשה מועצות ייצור; היא היא שהעבירה את ענין מועצות הייצור במפעלים, דבר שהגביר את הייצור. אולם יש בקרבנו אנשים מתקדמים, שבנקודה מסוימת התקדמו מעבר ממשום מה.

כל נותני העבודה המתקדמים ביותר בעולם יודעים — וכמעט שאין ארץ בעולם בה נותני העבודה לא הגיעו לידי מסקנה זו — שרמת הייצור מותנית ביחסי עבודה תקינים. אחד הגורמים להעלאת הייצור הוא יחסי עבודה סדירים, תקינים, רצון טוב והלך רוח טוב מצד הפועלים. זאת יודעים הכל. ואני חמה מדוע היו כאלה שהעמידו את הצעת החוק הבאה לייצב את יחסי העבודה כנגד הדרישה להעלות את רמת הייצור. לפי דעתי, באה הצעת-חוק זו להשלים, לפעול למען רמת הייצור, למען המשק.

ובנוגע ל„אתא“, לפי החוק המוצע אין צורך בצו הרחבה בשביל „אתא“, כי יש חוזה עבודה, ואיש אינו מונע משני הצדדים לקיים את חוזה העבודה הזה בין „אתא“ לבין ועד הפועלים כחווה קיבוצי מיוחד, אלא במקרה שיש סכסוך. ואיש אינו יכול להבטיח שלא יהיו סכסוכים.

חבר הכנסת ריפתין דרש מחבר הכנסת אריאב לא להעתיק את הלוח, לא להעתיק את הזמן, אבל חבר הכנסת ריפתין עצמו העתיק את המקום. יכול להיות ויכוח, אם היתה הקפאת שכר ומה היתה הטמפרטורה של הקסאון בשכר? אבל חבר הכנסת ריפתין עצמו ידוע, שמדי שנה בשנה מחליטים המוסדות הנבחרים של הפועלים בחוזיותיהם, וכן ייעשה גם השנה.

גרשום שוקן (המפלגה הפרוגרסיבית):

אבל במקרה של הפרה גם העובדים וגם ההסתדרות חפשיים מכל אחריות.

אילו היה סעיף הקובע פיצויים, אזי גם ההסתדרות היתה מפעילה את סמכותה ביתר תוקף, ואינני חושב שיש אסון אם יקיימו חוזה, אם יש חוזה וחתמו עליו, יש צורך לקיימו. למעשה אין שום סאנקציות, ומשום כך אין מקסימים על קיום החוזה. לכן אני מציע סעיף 14 ישונה ותחול אחריות לפי צוים על שני הצדדים החותמים על חוזה העבודה.

אני רוצה להעיר עוד הערה, בקשר להרחבת חוזה העבודה הקולקטיבי, שעליו דובר. אפשרות זו של הרחבת החוזה על פי החלטת של שר-העבודה עלולה לגרום גזק רציני לעבודה הסדירה בענפי הכלכלה שלנו; ואין זה תמיד ענין של מפעלים מפרגים, של מפעלים נחשלים, שאצלם קיימים תנאי עבודה ירודים. מצויים אצלנו מקרים אחדים, שמפעלים גדולים, אולי מפעלים מן החשובים ביותר, אינם מאורגנים בארגון נותני העבודה, וההסכמים הקולקטיביים שארגון התעשיינים חותם עליהם אינם חלים על מפעלים אלה. יכול להיות שבמפעל גדול בתעשיית הטקסטיל, כמו „אתא“, שהוא איגון חבר בהתאחדות בעלי התעשייה, יש אצלו תנאי עבודה אחרים, ובחודאי תנאי עבודה לא ירודים, אלא הישגים סוציאליים חשובים. אבל ייתכן מאד שקיימים הבדלים ניכרים בין תנאי העבודה ב„אתא“ לבין תנאי העבודה במפעלים אחרים בהם קיימים הסכמים קולקטיביים שהתאחדות בעלי התעשייה חתמה עליהם. אם במקרה כזה יינתן צו הרחבה שיכבד שכל מה שהוא לטובת העובד יש לקבל, הרי הדבר הזה עלול לגרום להפרעה רצינית בייצור המפעל. חוזה זה בדבר תנאי עבודה ותנאים סוציאליים הוא מלאכת-מחשבת ואי-אפשר לבוא בפשטות ולהוסיף סעיף פים שהם אינם חלק של החוזה שחתמו עליו אחרי משאומתן ממושך.

ייתכן, שלפי חוזה העבודה, שמפעל יחיד כזה חתם עליו, נקבע שכר עבודה גבוה יותר, אבל אולי שם שבוע העבודה הוא של שעות מרובות יותר, וארגון המעבידים חתם על חוזה אחר שלפיו השכר הוא נמוך יותר אבל שבוע העבודה הוא קצר יותר. אם יינתן במקרה כזה צו הרחבה, הרי שכר העבודה הגבוה יותר יישאר בתקפו ואילו על המפעל יוטל שבוע העבודה הקצר יותר, בהתאם לסעיף האומר כי מה שטוב יותר לפועלים יש לבצע. במקרה כזה יכולה הקאלקולאציה של מפעלים מסויימים להיות פתאום מופרעת באופן רציני מאד. משום כך, האפשרות של הרחבה אוטומאטית שתחול על מפעל, על נותני-העבודה מבלי שהם עצמם הגיעו להסכם כזה על ידי משאומתן חפשי, טומנת בחובה סכנות רציניות לייצור ולפעולה בלתי-סדירה של החיים הכלכליים.

משום כך צריכה ועדת-העבודה לתת את דעתה על הסעיף של הרחבה ועל חובת פיצויים שעליו דיברתי קודם לכן.

יוסף-אהרן אלמוגי (מפא"י):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. אני רואה בהצעה זו שלושה דברים מרכזיים חיוביים למדינה ולציבור הפועלים: (א) החוק מבסס מבחינה ממלכתית מה שהושג בפעולה המקצועית;

(ב) החוק המוצע יגביר את היציבות ביחסי העבודה;

(ג) החוק יעלה את המפעלים הנחשלים לרמה הכללית של מפעלי הייצור ויגן על אלפי עובדים, ברובם פועלים חד-שיים, מפני ניצול מופרז של מעבידים שברובם אינם מאורגנים בארגונים של המעבידים עצמם.

לאור הדברים החיוביים האלה ברצוני להעיר כמה הערות

אפילו חוץ העבודה בארצות-הברית המודפסים בחוברות רבות, גם בהם נשאר שטח מחיה רחב למשאים-ימתנים, לסכסוכים ולפירושים של סכסוכי עבודה. והוא הדין בכנסת. אנו מקבלים חוקים, אולם כשניגשת הממשלה לבצע את החוקים האלה ולהגשימם, נתקלת היא יום-יום בקשיים והרי היא מוציאה תקנות. והואיל ובמקומות עבודה אי-אפשר להוציא תקנות על יסוד חוזה עבודה שהוא בבחינת חוק בהצבעת רוב, מתעוררים סכסוכים. לכן דרוש סעיף מיוחד בחוזה העבודה המבטיח, שאם פורץ סכסוך על פירוש תוך התקופה בו חל חוזה העבודה — תהא חובת בוררות זבל"א.

יש בחוק זה כדי לסייע ליישוב היחסים. אני מקווה שב"עקבותיו יבואו חוקים נוספים שיסירו אכזי-נגף רבים, כמו למשל חוק עבודה מאורגנת. העובדים בתוך החברה והחברה כולה מעוניינים ביחסי עבודה טובים. והתפתחותו של המשק ושגשוגו מותנים ביחסים אלה. הצעת הממשלה תקדם אותנו איפוא במטרתנו.

הי"ר א. י. גרינברג :

אני נועל את ישיבת הכנסת. הישיבה הבאה בשעה 20.00. נדון בשני צווי מכס ואחר-כך נמשיך בדיון על חוק הסכמים קיבוציים.

ואין לי ספק שהוא יודע שמתקרב המועד בו נוכל להתווכח ולהחליט בהתאם לצרכים ובהתאם לדעותיהם של חברי ההסתדרות מעל במת ההסתדרות.

והוא הדין ביחס לזכויות ועדי הפועלים. פה טועה חבר-הכנסת ריפתין. קודם-כל, את זכויות ועדי הפועלים מבטיחים, ויש להבטיח גם להבא בהסתדרות פנימה. איני חושב שחבר-הכנסת ריפתין רוצה להעסיק את התחוקה הממשלתית בתוך הבנין הארגוני של ההסתדרות. לוועדי הפועלים נשארו זכויות. עד כה חתמו ועדי הפועלים בשם ההסתדרות על ההסכמים במפעלים קיבוציים מיוחדים. נכון שבמפעלים קיבוציים אר-ציים חתם הוועד הארצי. אולם במפעלים הקיבוציים המיוחדים חתמו ועדי הפועלים בשם ההסתדרות, ואין ספק שיוסיפו לעשות כך. על כל פנים, אין חוק זה בא למנוע את האפשרות הזאת.

חוק זה איננו פותר את כל בעיות יחסי העבודה. חוזה העבודה הטוב ביותר והמפורט ביותר משאיר שטח מחיה רחב למשאים-ימתנים יום-יומיים, להסכמים, ולחבר-הכנסת שוקן אני רוצה לומר — גם לסכסוכים. יחסי עבודה הם יחסי אנוש, יחסים שאי-אפשר להכניסם למסגרת צבאית ברורה. גם במסגרת צבאית זוהי בעיה, ובפרט במסגרת חלונטארית.

הישיבה נועלה בשעה 19.00.